

«Διπλογλωσσία στην Κύπρο»: Αναπάντητα ερωτήματα και αθέατες πτυχές του ελληνοκυπριακού συγκειμένου

Κάλλη Δρουσιώτη *

Περίληψη

Τις τελευταίες δεκαετίες εκφράζεται η άποψη ότι η κυπριακή διάλεκτος είναι σε σχέση διπλογλωσσίας με την Κοινή Ελληνική. Ένα τέτοιο συμπέρασμα προϋποθέτει ότι η Κυπριακή και η Κοινή Ελληνική εναλλάσσονται στο ελληνοκυπριακό συγκείμενο ανάλογα με το κύρος του πλαισίου εκφοράς και ότι ένα ευρύ δομικό χάσμα χωρίζει τις δυο ποικιλίες· σημαίνει, ειδικότερα, ότι η Κοινή Ελληνική αξιοποιείται σε συγκεκριμένα κύρους, μαθαίνεται στο σχολείο και είναι ξένη και τεχνητή στους Ελληνοκυπρίους, οι οποίοι «αποκτούν» [acquire] μόνο την Κυπριακή. Στο παρόν άρθρο, αφού πρώτα, αποσαφηνιστεί η έννοια της διπλογλωσσίας, θα συζητηθούν τα ερωτήματα που προκύπτουν από τον ισχυρισμό ότι στην Κύπρο υπάρχει διπλογλωσσία και θα σχολιαστούν κριτικά οι πτυχές του ελληνοκυπριακού γλωσσικού συγκειμένου που ο εν λόγω ισχυρισμός αφήνει αθέατες. Συνεπώς, το παρόν άρθρο συνιστά περισσότερο μια πρώτη κριτική παρέμβαση που εντοπίζει αναπάντητα ερωτήματα, κενά και ιδεολογικές στρατεύσεις του υπό εξέταση ισχυρισμού περί διπλογλωσσίας, παρά ολοκληρωμένη αναίρεσή του. Μέσα από αυτήν την σκοποθεσία, το άρθρο εξετάζει κριτικά την ενοχοποίηση και ετεροποίηση του ελλαδικού στοιχείου την οποία προϋποθέτει και συγχρόνως επιτελεί το επιχείρημα της διπλογλωσσίας στην Κύπρο. Η εν λόγω ενοχοποίηση και ετεροποίηση αναπόφευκτα πλαισιώνουν τον ισχυρισμό περί διπλογλωσσίας στην Κύπρο και έτσι επιτρέπουν την ανάδυση της υπόθεσης ότι ο ισχυρισμός αυτός κόβει και ράβει το κυπριακό συγκείμενο στα μέτρα μιας ιδεολογικοποίησης της έννοιας της διπλογλωσσίας

Λέξεις κλειδιά: διπλογλωσσία, κυπριακή διάλεκτος και Κοινή Ελληνική

---

* Ανεξάρτητη ερευνήτρια, Ph.D Φιλοσοφίας της Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.

Εισαγωγή

Η έννοια της διπλογλωσσίας¹ περιγράφει εκείνες τις γλωσσικές καταστάσεις όπου δυο διαφορετικές γλωσσικές ποικιλίες χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, ανάλογα με το κύρος του συγκεκριμένου: Η μητρική, χαμηλού κύρους [άρα «χαμηλή»] ποικιλία χρησιμοποιείται σε καθημερινό, ανεπίσημο επίπεδο, ενώ μια δεύτερη, υψηλού κύρους [άρα «υψηλή»] ποικιλία θεωρείται κατάλληλη για τις (και επιλέγεται στις) επίσημες περιστάσεις επικοινωνίας. Πιο αναλυτικά, ο Ferguson στην καταλυτικής επίδρασης μελέτη του *Diglossia*, το 1959, ορίζει τη διπλογλωσσία ως εξής:

Η διπλογλωσσία είναι μια σχετικά σταθερή γλωσσική κατάσταση, στην οποία, επιπρόσθετα με τις βασικές διαλέκτους της γλώσσας (οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν μια κυρίαρχη ποικιλία ή διάφορες περιφερειακές ποικιλίες), υπάρχει μια πολύ διαφορετική, αυστηρά κωδικοποιημένη (συχνά πιο σύνθετη γραμματικά) υπερκείμενη ποικιλία, η οποία διαθέτει μια ευρεία και σεβαστή γραμματεία, είτε μιας προηγούμενης περιόδου είτε μιας άλλης κοινότητας, και η οποία μαθαίνεται κυρίως μέσα από την επίσημη εκπαίδευση και χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο γραπτώς ή προφορικώς για επίσημο σκοπό, όμως δεν χρησιμοποιείται από οποιοδήποτε μέλος της κοινότητας στην καθημερινή επικοινωνία (Ferguson, 1959: 336).

Εδώ πρέπει να αποφύγουμε την εξής παρανόηση: Ένα από τα βασικά κριτήρια για το εάν μια κατάσταση είναι διπλογλωσσική *δεν είναι εάν οι ομιλητές μιλούν τη διάλεκτό τους στη μεταξύ τους επικοινωνία και όχι την Κοινή*, αλλά αν μιλούν μια *πολύ διαφορετική* από τη διάλεκτό τους ποικιλία *όταν το συγκεκριμένο είναι επίσημο*. Όπως ξεκαθαρίζει ο Ferguson, από την πρώτη κιόλας παράγραφο του κειμένου του *Diglossia* (1959), στην τυπική περίπτωση διαλέκτου – Κοινής, που είναι, όπως σημειώνει, *πολύ διαφορετική από την περίπτωση της διπλογλωσσίας*, οι ομιλητές μιας διαλέκτου μιλούν τη διάλεκτό τους μεταξύ τους και την Κοινή με τους ομιλητές άλλων διαλέκτων ή *σε δημόσιες περιστάσεις*. Γι' αυτό τον λόγο, ο Ferguson ξεκαθαρίζει ότι η διπλογλωσσία δεν αφορά σε γεωγραφική διάλεκτο. Μάλιστα, ίσως

---

¹ Πρόκειται για τον αγγλικό όρο *Diglossia* του Charles A. Ferguson (1959), τον οποίο δίνει κατά αναλογία προς τον γαλλικό όρο «*diglossie*» (σσ. 325-326). Για την ελληνική απόδοσή του έχουν προταθεί κυρίως οι όροι διφυΐα, κοινωνική διγλωσσία και διπλογλωσσία.

εξαιτίας αυτού του διαφοροποιητικού στοιχείου ανάμεσα σε διπλογλωσσία και τυπική σχεσιακή περίπτωση διαλέκτου – Κοινής, η εναλλαγή των δυο ποικιλιών ανάλογα με το κύρος του συγκειμένου θεωρείται από κάποιους ερευνητές το σημαντικότερο γνώρισμα της διπλογλωσσίας (βλ. Keller, 1982).

Δηλαδή, μέσα από τη θεωρία της διπλογλωσσίας στον Ferguson, εντοπίζουμε δυο κύρια κριτήρια για την καταλληλότητα αυτής της έννοιας ως θεωρητικού-ερευνητικού εργαλείου: (α) η χρήση της «υψηλής» ποικιλίας θα πρέπει να εντοπίζεται σε επικοινωνιακά περιβάλλοντα κύρους (επισημότητας)· και (β) η «υψηλή» ποικιλία θα πρέπει να είναι πολύ διαφορετική από τη μητρική. Στη βάση του πρώτου κριτηρίου, η απόφαση των ερευνητών για τη χρήση της διπλογλωσσίας ως κατάλληλου θεωρητικού εργαλείου ερμηνείας ενός συγκειμένου ή όχι δεν θα πρέπει να προκύπτει από σύγχυση του άξονα «ιδιωτικό – δημόσιο» με τον άξονα «επίσημο – ανεπίσημο». Οι δυο αυτοί άξονες, αξίζει να σημειωθεί, ενέχουν διαφορετικές πολιτικοποιήσεις που, κατά την άποψή μου, απαιτούν μελλοντικά πιο διεισδυτικές και περιπτωσιολογικές έρευνες.

Στη βάση της τόσο σημαντικής προαναφερθείσας διάκρισης, θα μας απασχολήσει ο μέχρι σήμερα διαδεδομένος ερευνητικός ισχυρισμός/τοποθέτηση ότι η έννοια της διπλογλωσσίας αποτυπώνει το ελληνοκυπριακό γλωσσικό συγκείμενο. Αυτός ο ισχυρισμός, που προσπερνά την εν λόγω διάκριση, θα μας απασχολήσει υπό το εξής πρίσμα: Ποια ερωτήματα αφήνει αναπάντητα και ποιες πτυχές του ελληνοκυπριακού συγκειμένου μένουν εξαιτίας του αθέατες; Θα φανεί, ειδικότερα, ότι ο ισχυρισμός περί Κυπριακής διπλογλωσσίας δεν εξετάζει καθόλου το ενδεχόμενο η εναλλαγή των δυο γλωσσικών ποικιλιών στην Κύπρο να γίνεται με κριτήριο το αν η περίπτωση είναι δημόσια ή όχι, παρά επίσημη ή ανεπίσημη. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο δεν μπορεί να υποτιμηθεί, καθώς ανάμεσα σε Κύπρο και Ελλάδα υπάρχουν εθνικοί δεσμοί και πολλαπλές σχέσεις κοινού επικοινωνιακού βιόκοσμου, πράγμα που με τη σειρά του συμβάλλει στην «απόκτηση» της Κοινής Ελληνικής ως δεύτερου συστήματος από τους Ελληνοκυπρίους.

Συνάμα, θα φανεί ότι το δομικό χάσμα ανάμεσα σε Κυπριακή και Κοινή Ελληνική υπερτονίζεται στα κείμενα που θεωρούν το κυπριακό συγκείμενο διπλογλωσσικό, κάτι που επίσης καθιστά το συμπέρασμα αυτό αμφισβητήσιμο και που κυρίως καταδεικνύει την αναγκαιότητα να διερευνηθούν τα αίτια αυτού του υπερτονισμού.

Τέλος, θα συζητηθεί η ετεροποίηση² και ενοχοποίηση του ελλαδικού εθνικού στοιχείου που συναντάται σε αυτά τα κείμενα και το πώς αυτές πιθανώς υποδεικνύουν τον ιδεολογικό χαρακτήρα του συμπεράσματος περί διπλογλωσσίας. Συνολικά, η παρούσα παρέμβαση επιδιώκει να στρέψει τον ακαδημαϊκό διάλογο προς μια επιβεβλημένη διερεύνηση των λόγων, για τους οποίους ευνοήθηκε η συσχέτιση διπλογλωσσίας και ελληνοκυπριακού γλωσσικού συγκειμένου και του αν τελικά αυτή είναι ιδεολογική και εσφαλμένη ή όχι.

«Διπλογλωσσία στην Κύπρο»: αναπάντητα ερωτήματα και αθέατες πτυχές του ελληνοκυπριακού συγκειμένου

Αρχικά, ας εξετάσουμε το πρώτο κριτήριο, δηλαδή αυτό της κατανομής των δυο ποικιλιών στον άξονα επίσημο-ανεπίσημο, στο ελληνοκυπριακό γλωσσικό συγκείμενο. Οι Ελληνοκύπριοι μιλούν την Κυπριακή στην καθημερινή τους επικοινωνία και την Κοινή όταν συνδιαλέγονται με τους Ελλαδίτες. Επιπλέον, η Κοινή Ελληνική συνιστά τη γλώσσα της εκπαίδευσης, των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και γενικά του *δημόσιου λόγου*. Ενώ, δηλαδή, οι Ελληνοκύπριοι μιλούν μεταξύ τους, σε καθημερινό επίπεδο, την Κυπριακή (αξιοποιώντας παράλληλα και τύπους της Κοινής Ελληνικής), εντούτοις, οι δημόσιοι, π.χ. οι πολιτικοί, λόγοι εκφέρονται στην Κοινή Ελληνική· ομοίως, ο λόγος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, ως δημόσιος, είναι κυρίως στην Κοινή. Αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι η εναλλαγή των δυο ποικιλιών γίνεται με κριτήριο την επιστημότητα του συγκειμένου, όπως συμπεραίνουν κάποιοι ερευνητές (π.χ. Hadjioannou, Tsiplakou & Kappler, 2011· Μοσχονάς, 2002) για να στηρίξουν τον ισχυρισμό τους ότι στην Κύπρο υπάρχει διπλογλωσσία. Ναι, μεν, κάποιες από τις δημόσιες περιστάσεις στις οποίες χρησιμοποιείται η Κοινή ενέχουν μια κάποια επιστημότητα (σε διαφορετικό βαθμό, ανάλογα με την περίπτωση), ωστόσο από αυτό δεν προκύπτει ότι ο διαχωρισμός χρήσης των δυο ποικιλιών συμβαίνει με κριτήριο το κύρος και την επιστημότητα του συγκειμένου. Και αυτό γιατί δεν υπάρχει αναγκαστική ταύτιση δημόσιου συγκειμένου και επίσημου συγκειμένου.

---

²Με αυτό τον όρο της μετα-αποικιακής θεωρίας (βλ. Said, 1985) δηλώνεται, κυρίως, εκείνη η διαδικασία στην οποία δίνεται υπερβολική έμφαση στις διαφορές του Εμείς από τον Άλλο, ενώ αποσιωπούνται οι όποιες συγκλίσεις και ομοιότητες μαζί του προκειμένου το Εμείς να διαφοροποιηθεί από ή να αντιπαραταχθεί ή ακόμα και να έρθει σε ρήξη με τον Άλλο.

Συνεπώς, αυτό που αφήνουν αναπάντητο οι μέχρι τώρα προσεγγίσεις και θα πρέπει να εξεταστεί μελλοντικά σε εμπειρικό επίπεδο είναι εάν η Κοινή Ελληνική χρησιμοποιείται σε συγκεκριμένα που είναι κύρους χωρίς να είναι δημόσια. Για παράδειγμα, θα εκφραστεί στην Κοινή Ελληνική ο Ελληνοκύπριος ομιλητής (γενικευμένα) όταν δίνει μια συνέντευξη για εργασία; Η Κοινή Ελληνική χρησιμοποιείται όταν σε μια ιδιωτική εταιρεία μιλούν μια ανώτατη υπάλληλος και ένας υφιστάμενός της για εργασιακά θέματα ή κατά την πρόσληψη του υφιστάμενου;³

Τυχόν επιβεβαίωση της χρήσης της Κυπριακής σε τέτοια συγκεκριμένα διαφορετικού εργασιακού και κοινωνικού κύρους των συνομιλητών αποδομεί την υπόθεση ότι ο άξονας «επίσημο – ανεπίσημο» που προϋποθέτει η διπλογλωσσία ισχύει στην περίπτωση της Κύπρου. Επιπλέον, θα πρέπει να εξεταστούν τα πιο πάνω ως προς το παρελθόν, ώστε να επιβεβαιωθεί ή να διαψευστεί ο ισχυρισμός ότι η χρήση της Κυπριακής επιλέγεται σε ημιεπίσημες και επίσημες περιστάσεις, καθώς σε αυτές έχει πλέον επικρατήσει μια Κυπριακή Κοινή, όπως ισχυρίζονται η Amalia Arvaniti (2006) και η Μαριλένα Καρυόλαιμου (2008).⁴ Μέχρι, λοιπόν, να απαντηθούν επαρκώς τα πιο πάνω ερωτήματα, το συμπέρασμα ότι στην Κύπρο υπάρχει διπλογλωσσία είναι αμφισβητήσιμο στη βάση των εννοιολογικών διακρίσεων που κατά τον Ferguson διαφοροποιούν τη διπλογλωσσία από την περίπτωση διαλέκτου-Κοινής.

Το σημαντικότερο, ίσως, σημείο που θέτει υπό αμφισβήτηση τον ισχυρισμό ότι η εναλλαγή Κυπριακής και Κοινής Ελληνικής συνδέεται με το κύρος του συγκεκριμένου (και έτσι καθιστά συζητήσιμο και τον ισχυρισμό περί διπλογλωσσίας στην Κύπρο) είναι το γεγονός ότι εάν ίσχυε κάτι τέτοιο, αυτό θα λειτουργούσε προστατευτικά υπέρ της Κυπριακής και, επομένως, η Κυπριακή δεν θα αφομοιωνόταν, σε σημαντικό βαθμό, όπως παρατηρούμε σήμερα, από την Κοινή Ελληνική.⁵ Πιο αναλυτικά, στην

---

³Η Marianna Kyriakou (2015) στο πλαίσιο εξιχνίασης αυτού του λειτουργικού διαχωρισμού, επισημαίνει ότι όταν οι μαθητές απευθύνονται στους δασκάλους και τον διευθυντή του σχολείου αξιοποιούν την Κοινή και θεωρεί ότι αυτό συμβαίνει διότι πρόκειται για επίσημο συγκεκριμένο [παρότι θεωρεί ότι αυτός ο λειτουργικός διαχωρισμός δεν είναι αυστηρός και ότι εμπλέκεται η κρίση του ομιλητή στο ποιος τύπος θα χρησιμοποιηθεί, όπως θα συζητηθεί πιο κάτω]. Ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει απαραίτητα γιατί πρόκειται για επίσημο συγκεκριμένο, αλλά γιατί γενικά ο χώρος της εκπαίδευσης συνδέεται με την Κοινή και τις υποδείξεις χρήσης της, όπως άλλωστε ισχύει γενικά στις τυπικές σχεσιακές περιπτώσεις διαλέκτου – Κοινής.

⁴ Το θέμα αυτό και ειδικότερα το γιατί κάποιοι από τους τύπους που θεωρούνται της Κοινής Κυπριακής είναι αμφισβητήσιμοι και τι αυτό συνεπάγεται θα μας απασχολήσει πιο κάτω.

⁵ Το γεγονός ότι η Κυπριακή έχει επηρεαστεί σημαντικά από την Κοινή Ελληνική αναγνωρίζεται έμμεσα και από ερευνητές που θεωρούν το συγκεκριμένο της Κύπρου

περίπτωση της διπλογλωσσίας, ο ξεκάθαρα διακριτός ρόλος των δυο ποικιλιών –ο ρόλος της χαμηλής ποικιλίας είναι η έκφραση του καθημερινού και της υψηλής η έκφραση του επισήμου, σ' ένα πλαίσιο όπου η υψηλή ποικιλία δεν είναι η μητρική γλώσσα κανενός (Coulmas, 1987· Schiffman, 1997· Ure, 1982)– λειτουργεί προστατευτικά υπέρ της χαμηλής ποικιλίας (Hudson, 2002). Δηλαδή, *εφ' όσον η υψηλή ποικιλία θεωρείται κατάλληλη αποκλειστικά για τις επίσημες συνθήκες επικοινωνίας δεν διεισδύει στα ανεπίσημα και καθημερινά συγκείμενα*. Έτσι, στις διπλογλωσσικές καταστάσεις δεν συναντάται ο εκτοπισμός της καθομιλουμένης από την υψηλή ποικιλία (Hudson).⁶ Με όρους του Joseph Vendryes (στο: Wexler, 1971) η Κοινή επηρεάζει και απορροφά τη διάλεκτο, εκτός από ειδικές περιπτώσεις, όπως είναι οι καταστάσεις διπλογλωσσίας.

Τέλος, ένα άλλο σημείο που αφήνεται αθέατο στις προσεγγίσεις που κάνουν λόγο για διπλογλωσσία στην Κύπρο είναι ο ρόλος που οι εθνικοί δεσμοί ανάμεσα σε Ελλάδα και Κύπρο διαδραματίζουν στην κατανομή χρήσης αλλά και στην «απόκτηση» των δυο ποικιλιών. Οι εθνικοί δεσμοί ανάμεσα στα δυο κράτη επιτρέπουν την ανάδυση της υπόθεσης ότι όταν οι Ελληνοκύπριοι αξιοποιούν την Κοινή Ελληνική *απευθύνονται υποθετικά στον ευρύτερο ελληνικό κόσμο*, με τον οποίο, ως ιδιαίτερο αλλά κοινό βιόκοσμο, εμπλέκονται σε πολυδιάστατες επικοινωνιακές σχέσεις και επαφές, και ότι γι' αυτό τον λόγο η χρήση της Κοινής συναντάται κυρίως στον *δημόσιο λόγο*. Τυχόν επαλήθευση της υπόθεσης αυτής συνεπάγεται ότι αντί διπλογλωσσίας, στην Κύπρο έχουμε τυπική σχεσιακή περίπτωση διαλέκτου – Κοινής. Όμως, ο κρατικός διαχωρισμός της Κύπρου από τον υπόλοιπο ελλαδικό κόσμο [εντός ενός θεωρητικού πλαισίου όπου το έθνος θεωρείται παρωχημένα ως έθνος – κράτος και στη βάση εσφαλμένα μονοταυτοτικών θεωρητικοποιήσεων που αγνοούν την πολλαπλότητα των ταυτοτήτων του υποκειμένου, όπως θα συζητηθεί πιο κάτω] άφησε χώρο για παρερμηνεία του

διπλογλωσσικό. Για παράδειγμα, οι Xenia Hadjioannou, Stavroula Tsiplakou και Matthias Karpler (2011) αναγνωρίζουν ότι χάθηκαν πολλές κυπριακές λέξεις και ότι κυπριακά μορφήματα αντικαταστάθηκαν από τα ισοδύναμα ελληνικά (σ.534). Αν και, πιθανότατα για να αποφύγουν αυτό το σημείο έντασης (όπως εξηγείται πιο κάτω) ανάμεσα στην έννοια της διπλογλωσσίας και τα όσα συμπεραίνουν για το κυπριακό γλωσσικό συγκείμενο, σημειώνουν ότι δεν πρόκειται για αφανισμό της διαλέκτου, αλλά για φυσική εξέλιξη της γλώσσας, εντούτοις, στην ουσία περιγράφουν τον εκτοπισμό της διαλέκτου από την Κοινή Ελληνική.

⁶ Η μόνη περίπτωση που η υψηλή ποικιλία εκτοπίζει τη χαμηλή ποικιλία στη διπλογλωσσία είναι όταν η πρώτη είναι η μητρική γλώσσα *μιας ελίτ* συνήθως μιας γειτονικής πολιτείας (Schiffman, 1997).

κυπριακού γλωσσικού συγκειμένου ως διπλογλωσσικού. Η βάση αυτής της (ενδεχόμενης παρ)ερμηνείας εδράζεται στο γεγονός ότι στις διπλογλωσσικές καταστάσεις κανένα μέλος της κοινότητας δεν μιλά την υπερκείμενη ποικιλία σε καθημερινό επίπεδο, μολονότι, (εξαιτίας των εθνικών δεσμών και της κρατικής διαφοροποίησης Ελλάδας – Κύπρου) το ερώτημα θα έπρεπε να επικεντρωνόταν στο αν μια πολύ διαφορετική ποικιλία θεωρείται κατάλληλη για τις, και επιλέγεται στις, *επίσημες* περιστάσεις επικοινωνίας.⁷

Η αναγκαιότητα να εξεταστούν οι πιο πάνω υποθέσεις με μεγάλη προσοχή επιβάλλεται από τον ρόλο των εξής παραγόντων στην πράξη: της γλωσσικής οικογένειας και των εθνικών δεσμών. Ο ρόλος αυτός αφορά (α) στη σχέση των διαλέκτων με την Κοινή και (β) στη διαφοροποίηση αυτής της γλωσσικής συνθήκης (τυπική σχεσιακή περίπτωση διαλέκτου – Κοινής) από τη διπλογλωσσία. Ως προς τη γλωσσική οικογένεια, η ιστορική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας δεν φαίνεται να παρήγαγε τόσο δραστικές αποκλίσεις μεταξύ Κοινής Ελληνικής και Κυπριακής ώστε να έχουμε το κριτήριο της πολύ διαφορετικής ποικιλίας που προϋποθέτει η διπλογλωσσία.⁸ Ως προς τους εθνικούς δεσμούς που εξηγούν εκείνες τις πολιτικοποιήσεις της χρήσης της γλώσσας που αναιρούν τη διπλογλωσσία, μπορούμε να πούμε τα εξής: το εθνικό ανήκειν και το αίσθημα (*affect*) που το διέπει προσδιορίζει το πεδίο και εύρος της συνομιλίας, τη συμπερίληψη, δηλαδή, σε μια μεγαλύτερη επικοινωνιακή κοινότητα (*communicative community*) και βιόκοσμο – για να προσαρμόσω, εδώ, τη θεωρία της επικοινωνιακής δράσης των *Arel* και *Habermas*. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι οι Κύπριοι νιώθουν και αναγνωρίζουν ως συνιστώσα των πολλαπλών ταυτοτήτων τους, όχι μόνο την κρατική ταυτότητα (πολιτότητα) αλλά και την εθνική τους ταυτότητα (βλ. *Kyriakou, 2015*), και, μάλιστα, ως κάτι ενεργό σε επίπεδο ζωντανής καθημερινότητας και όχι ως φολκλόρ. Για αυτό το λόγο, είναι αναμενόμενο επακόλουθο οι Ελληνοκύπριοι να αναγνωρίζουν την

---

⁷Αυτός ακριβώς ο αποπροσανατολισμός συναντάται στη διατριβή της *Kyriakou (2015)*, η οποία αναφέρει ότι το ελληνοκυπριακό γλωσσικό συγκείμενο δεν εντάσσεται στη σχεσιακή περίπτωση διαλέκτου – Κοινής αλλά σε αυτή της διπλογλωσσίας διότι, σύμφωνα με την ίδια, η Κυπριακή δεν ομιλείται ως μητρική από τους Ελληνοκυπρίους (σ. 38), καθώς, προφανώς, προσεγγίζει την Κυπριακή ως τη γλώσσα ενός -εντός ερμητικά κλειστού ερμηνευτικού πλαισίου- κράτους, παρά ως γεωγραφική διάλεκτο. Τα θέματα αυτά θα μας απασχολήσουν και στη συνέχεια.

⁸Επειδή αυτό αποτελεί το δεύτερο κριτήριο διπλογλωσσίας που εντοπίσαμε προηγουμένως στη βασική βιβλιογραφία αυτής της έννοιας, το ζήτημα του βαθμού διαφορετικότητας Κοινής Ελληνικής – μητρικής Κυπριακής και συγκεκριμένα, υπό τη σκοπιά του πώς αυτός τυχάνει υπερτονισμού θα εξεταστεί παρακάτω χωριστά.

Κοινή, όπως ομιλείται από τους υπόλοιπους ομοεθνείς (περιλαμβανομένων των υπόλοιπων διαλεκτόφωνων), ως εθνική γλώσσα και να προσανατολίζουν τα ομιλιακά ενεργήματα, όχι μόνο του δημόσιου λόγου αλλά συχνά και του ιδιωτικού και καθημερινού πλαισίου, προς μια διευρυμένη επικοινωνιακή κοινότητα πέρα από κρατικούς περιορισμούς και σύνορα, πραγματικά σε διασπορική εμβέλεια.

Επιπλέον, ακριβώς λόγω της ελληνικής εθνικής αυτοσυνείδησης (έστω ενός μεγάλου ποσοστού) των Ελληνοκυπρίων και λόγω της εθνικής ταυτότητας που είναι ενεργή και αναγνωρίσιμη λίγο-πολύ σε όλους (ακόμα και σε εκείνους που σε συνειδητό επίπεδο απορρίπτουν την εθνική αυτοσυνείδηση ή αμφισβητούν την εθνική ταυτότητα), δεν υπάρχει απομόνωση της Κυπριακής από τα ζωντανά ακούσματα, άρα τη ζωντανή εξέλιξη, της Νεοελληνικής, παρά το ότι Ελλάδα και Κύπρος συνιστούν ξεχωριστές κρατικές οντότητες: για παράδειγμα, οι Ελληνοκύπριοι παρακολουθούν ελλαδικά τηλεοπτικά κανάλια (ειδήσεις, σειρές κ.λπ.) και ένα μεγάλο τους ποσοστό επιλέγει την Ελλάδα για χώρα σπουδών (που επίσης λόγω των αμοιβαίων εθνικών δεσμών η φοίτηση στα ελλαδικά δημόσια πανεπιστήμια είναι δωρεάν). Γενικότερα, η ύπαρξη εθνικών δεσμών συμβάλλει τα μέγιστα στην «απόκτηση» της Κοινής ως δεύτερου συστήματος από τους διαλεκτόφωνους: Και αυτό συμβαίνει όταν, για παράδειγμα, οι διαλεκτόφωνοι έρχονται σε επαφή με την Κοινή σε πρώιμο στάδιο και αυθεντικό επίπεδο, π.χ. με τα *πρώτα τους παιδικά τραγούδια, παραμυθάκια και κινούμενα σχέδια* ή με το να αξιοποιούνται τύποι της Κοινής από τους γονείς όταν απευθύνονται στα παιδιά τους.⁹ Αυτή η διείσδυση της Κοινής σε πρώιμο στάδιο και αυθεντικό, καθημερινό επίπεδο (ως το αιτιατό των εθνικών δεσμών) αγνοείται από την Kyriakou (2015): Η Kyriakou διαπιστώνει ότι οι Ελληνοκύπριοι μαθητές ενστερνίζονται ταυτόχρονα και τις τρεις ταυτότητες, την ελληνική, την ελληνοκυπριακή και την κυπριακή (με ισχυρότερες τις δυο τελευταίες) (σ. 3) και σημειώνει ότι παρόλο που οι Έλληνες και οι Ελληνοκύπριοι έχουν κοινή θρησκεία και κάποια κοινά ήθη, έθιμα, μουσική και γραμματεία (σ. 74), εντούτοις, η μητρική γλώσσα των Ελληνοκυπρίων είναι η Κυπριακή (σ. 74). Αγνοεί, δηλαδή, το πώς όλα αυτά τα κοινά εθνικά στοιχεία επιτρέπουν τη διείσδυση της Κοινής στη ζωή των διαλεκτόφωνων σε καθημερινό, πρώιμο και αυθεντικό επίπεδο και άρα την

---

⁹Ειδικά, το γεγονός της χρήσης τύπων της Κοινής από τους Ελληνοκύπριους γονείς αποτελεί ένα ερευνητικό πεδίο που δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς πιθανότατα λόγω της θεωρητικής ηγεμονοποίησης του ισχυρισμού περί Κυπριακής διπλογλωσσίας.

«απόκτηση» της Κοινής ως δεύτερου συστήματος. Στη βάση της πιο πάνω παράλειψης, η Kyriakou χρησιμοποιεί ως εφελθτήριο στην προσέγγισή της τη θέση ότι η Κοινή Ελληνική δεν είναι γνωστή ούτε χρησιμοποιείται ενεργά από τους Ελληνοκυπρίους πριν αυτοί ξεκινήσουν σχολείο (σ. 27), για να συμπληρώσει ότι ο λόγος που θεωρεί ότι το γλωσσικό συγκείμενο της Κύπρου δεν ανήκει στη σχεσιακή περίπτωση διαλέκτου – Κοινής είναι ότι οι Ελληνοκύπριοι δεν έχουν ως μητρική την Κοινή Ελληνική (λόγος που δεν θα έπρεπε να θεωρείται καταλυτικός ή απόλυτος, εφ' όσον η ελληνική εθνική συνείδηση των Ελληνοκυπρίων είναι υπαρκτή και αναγνωρίσιμη, επιτρέπει την «απόκτηση» της Κοινής ως δεύτερου συστήματος και σχετικοποιεί την έννοια του τι μετράει ως «μητρική»). Έτσι, παρόλο που συμπεραίνει ότι δεν υπάρχει αυστηρός λειτουργικός διαχωρισμός της χρήσης των δυο ποικιλιών στα επίσημα και ανεπίσημα συγκείμενα και ότι το πώς εναλλάσσονται οι δυο ποικιλίες βρίσκεται στην κρίση του ομιλητή για το ποια είναι η καταλληλότερη ποικιλία να χρησιμοποιηθεί και στο επικοινωνιακό συγκείμενο, θεωρεί το γλωσσικό συγκείμενο της Κύπρου διπλογλωσσικό. Και επειδή, όπως μόλις προαναφέρθηκε, αυτό αποκλίνει από την τυπική περίπτωση διπλογλωσσίας σε ό,τι αφορά στη λειτουργική κατανομή των ποικιλιών, αναφέρει ότι δημιουργεί και προτείνει τον όρο «συν-κειμενική διπλογλωσσία» (“contextual Diglossia”).

Όμως, ο Ferguson (1959) ξεκαθαρίζει ότι, στις καταστάσεις διπλογλωσσίας, μια κοινότητα χρησιμοποιεί σε επίσημα συγκείμενα μια γλωσσική ποικιλία είτε του παρελθόντος είτε μιας άλλης κοινότητας. Στη δεύτερη περίπτωση, όπως συμπληρωματικά και πολύ σημαντικά τονίζει ο Hudson (2002), η μια κοινότητα δεν θεωρεί ούτε θεωρείται ότι έχει κοινό ανήκειν με την άλλη κοινότητα (σ. 21), ούτε συνδέεται, επομένως, μαζί της με εθνικούς δεσμούς. Θεωρώ ότι όλα αυτά μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε στην πράξη τη θέση του Hudson (2002) ότι η διπλογλωσσία δεν συνιστά μια κατηγορία που αφορά μόνο στη λειτουργική κατανομή των γλωσσικών ποικιλιών ή και στη γλωσσική απόσταση των διπλογλωσσικών ποικιλιών, αλλά ότι, στη διπλογλωσσία, οι πτυχές της λειτουργικής κατανομής, της «απόκτησης» της γλώσσας και της σταθερότητας της χαμηλής ποικιλίας ως καθομιλουμένης συνδέονται αιτιακά. Αυτός είναι και ο λόγος που στο παρόν άρθρο επιχειρείται μια επισήμανση των αναπάντητων ερωτημάτων και αθέατων πτυχών του ισχυρισμού για τη διπλογλωσσία στην Κύπρο σε όλα αυτά τα επίπεδα, έστω επιφανειακότερα και υπό τη μορφή υπόδειξης σημείων που χρήζουν αποσαφήνισης

και περαιτέρω διερεύνησης. Χαρακτηριστικό και εύστοχο παράδειγμα διπλογλωσσίας θα ήταν εδώ η για κάποιο χρονικό διάστημα χρήση της Αγγλικής γλώσσας στη νομική και δικαστική πράξη στην Κύπρο η οποία ευνοήθηκε για συγκεκριμένους λόγους των οποίων την ιστορική εξήγηση δίνει ο Nikitas E. Hatzimihail (2013) στο άρθρο του *Cyprus as a Mixed Legal System*.¹⁰

Συνολικά, στη βάση των προαναφερθέντων, το ερώτημα που θα πρέπει να θέσει κανείς προς διευκρίνιση αναφορικά με το αν υπάρχει ή όχι διπλογλωσσία στην Κύπρο και ως προς ποιες χρήσεις ποιων γλωσσών και ποιων γλωσσικών ποικιλιών, δεν είναι εάν οι Ελληνοκύπριοι μιλούν μεταξύ τους, στην καθημερινότητά τους τη διάλεκτό τους και όχι την Κοινή Ελληνική, αλλά εάν μιλούν την Κοινή Ελληνική σε συγκεκριμένα κύρους, στα οποία αποκλείουν τη χρήση της Κυπριακής. Δεδομένων των εθνικών δεσμών μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου, είναι πολύ πιθανόν, οι Ελληνοκύπριοι να θεωρούν την Κοινή ως τη γλώσσα του ευρύτερου ελληνισμού και όχι ως τη γλώσσα κύρους που είναι κατάλληλη για τα επίσημα συγκεκριμένα και έτσι η χρήση της να αφορά περισσότερο στις *δημόσιες περιστάσεις*. Με αυτά υπόψη, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ο λόγος περί διπλογλωσσίας στην Κύπρο πρέπει να επανεξεταστεί κριτικά. Η διπλογλωσσία πρέπει να αντιμετωπιστεί ως θεωρητικό εργαλείο αμφίβολης εφαρμοσιμότητας όσον αφορά στη σχέση της Κοινής Ελληνικής και της Κυπριακής, παρά ως βεβαιότητα και αφετηριακό αξίωμα κάθε ερευνητικού εγχειρήματος.

Επιπρόσθετα, οι μέχρι τώρα ερευνητικές προσεγγίσεις που ερμηνεύουν τη γλωσσική κατάσταση στην Κύπρο ως διπλογλωσσική παρουσιάζουν ασυνέπειες και ως προς το δεύτερο κριτήριο, δηλαδή, τον βαθμό διαφοράς¹¹ της Κοινής Ελληνικής από την Κυπριακή. Ειδικότερα, εντοπίζεται μια τάση υπερτονισμού των διαφορών των δυο ποικιλιών. Ας πάρουμε, όμως, τα πράγματα από την αρχή. Όπως φάνηκε

---

¹⁰ Η διπλογλωσσία αφορά κυρίως δυο ποικιλίες της ίδιας γλώσσας, αλλά όχι απαραίτητα (Hudson, 2002: 15).

¹¹Υπάρχει και η άποψη ότι δεν έχει σημασία το δομικό χάσμα καθαυτό (δηλαδή, πόσο διευρυμένο είναι), αλλά το ποια είναι η συλλογική, κοινωνική συναίνεση σχετικά με την έκτασή του (βλ. Fishman, 1967:38). Σε ό,τι αφορά τώρα στο ελληνοκυπριακό συγκεκριμένο, τα ερευνητικά αποτελέσματα είναι αντικρουόμενα: οι Ελληνοκύπριοι θεωρούν, σύμφωνα με έρευνες, ότι οι δυο ποικιλίες δεν είναι αμοιβαία κατανοητές (Papadakis, στο Arvaniti, 2006:18· Tsiplakou, στο Arvaniti, 2006:18), αλλά δηλώνουν ταυτόχρονα ότι οι διαφορές ανάμεσα στην τοπική ποικιλία και την Κοινή Ελληνική είναι ελάχιστες (Paparanlou, στο Arvaniti, 2006:2· Tsiplakou, στο Arvaniti, 2006:2,18). Τέλος, η Arvaniti υποστηρίζει ότι η ιδέα ότι Κυπριακή και Κοινή Ελληνική είναι πολύ όμοιες επιτρέπει στους ομιλητές να εντάσσουν τις δυο στη σχεσιακή περίπτωση διαλέκτου-Κοινής παρά σε αυτή της διπλογλωσσίας.

από τον ορισμό του Ferguson (1959) που ανέφερα σε προηγούμενες σελίδες, οι ποικιλίες που βρίσκονται σε σχέση διπλογλωσσίας είναι πολύ διαφορετικές μεταξύ τους, δηλαδή ένα ευρύ δομικό χάσμα χωρίζει την υψηλή από τη χαμηλή ποικιλία (Wexler, 1971). Το ευρύ χάσμα θεωρείται σημαντικότερο χαρακτηριστικό γνώρισμα της διπλογλωσσίας (Coulmas, 1991), αν και όπως σημειώνει ο Paul Wexler (1971), είναι δύσκολο να οριστεί από ποιο βαθμό και έπειτα το χάσμα θεωρείται τόσο ευρύ ώστε να μπορούμε να μιλήσουμε για διπλογλωσσία (σ. 336-337).

Εδώ θα αναφερθώ (ενδεικτικά και όχι εξαντλητικά) στο πώς δομικές διαφορές ανάμεσα σε Κυπριακή και Κοινή Ελληνική τυγχάνουν υπερτονισμού. Θα προβώ σε αυτήν την ενέργεια με το σκεπτικό ότι η αμφισβήτηση δομικών διαφορών στις οποίες εστιάζουν ερευνητές που κάνουν λόγο για διπλογλωσσία στην Κύπρο αναδεικνύει αυτόματα τη διπλογλωσσία ως αμφίβολης καταλληλότητας θεωρητικό εργαλείο για την ανάλυση της σχέσης Κοινής και Κυπριακής και επιβάλλει την εξέταση των λόγων αυτού του υπερτονισμού και εν τέλει την επανεξέταση του συμπεράσματος περί διπλογλωσσίας.¹² Ομοίως, η αμφισβήτηση τύπων που παρουσιάζονται ως τύποι της

---

¹²Συνεπώς η παρουσίαση των δομικών διαφορών ανάμεσα στις δυο ποικιλίες ξεπερνά τους σκοπούς του παρόντος άρθρου. Αναφέρω, ωστόσο, *ενδεικτικά* (και σε καμία περίπτωση εξαντλητικά) τις εξής: Ως προς τη σύνταξη, στην Κυπριακή συναντάται (α) η αναφορική χρήση του άρθρου «τα» (έχει την έννοια «αυτά που») και (β) η emphaticκή άρνηση «εν τζιαι» αντί του απλού «δεν» (Κοντοσόπουλος, 2008:24-25). Επιπλέον, σύμφωνα με τους Hadjioannou, Tsiplakou και Kappler (2011), υπάρχουν οι εξής συντακτικές ιδιαιτερότητες της Κυπριακής και αποκλίσεις της από την Κοινή Ελληνική: (γ) διαφοροποίηση στην τοποθέτηση των αντωνυμιών, όπου η αντωνυμία έπεται αντί να προηγείται του ρήματος, π.χ. «είδες το», αντί «το είδες» [χαρακτηριστικό γνώρισμα και άλλων νησιώτικων ιδιωμάτων και διαλέκτων (Κοντοσόπουλος, 2008), όπως η Δωδεκανησιακή διάλεκτος, την οποία, βεβαίως, εξ όσων γνωρίζω, κανείς ερευνητής δεν έχει περιγράψει ως ριζικά διαφορετική από την Κοινή στη βάση τέτοιων αποκλίσεων]. Ως προς τη μορφολογία, τώρα, συναντιούνται, ανάμεσα σε άλλα, οι κυπριακοί τύποι «τες», «μεν» και «εννά», στη θέση των αντίστοιχων νεοελληνικών «τις», «μην» και «θα» (Hadjioannou, Tsiplakou & Kappler, 2011: 568).

Ως προς τη φωνολογία, στην Κυπριακή συναντάται ο νότιος φωνιεντισμός (διατηρείται το φωνηεντικό σύστημα στις άτονες συλλαβές) (Κοντοσόπουλος, 2008: 21). Επιπλέον, στην Κυπριακή, όπως και στα ιδιώματα των Δωδεκανήσων, της Χίου και κάποιων νησιών των Κυκλάδων, διατηρείται το τελικό -ν (αλλά και αναπτύσσεται σε περιπτώσεις που δεν υπήρχε στην αρχαία Ελληνική) και κάποια σύμφωνα προφέρονται διπλά (σ. 21). Τα σύμφωνα κ, π, τ συνοδεύονται [συχνά] από ένα δασύ πνεύμα (σ. 21). Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό της Κυπριακής είναι η ύπαρξη των δασέων συριστικών, π.χ. «τραπέζα» αντί «τραπέζια» (σ. 22), καθώς επίσης και ο δασύς τσιτακισμός, π.χ. «τζιαι» αντί «και» (σ. 22). Ανάλογες, βέβαια, διαφοροποιήσεις εντοπίζει κανείς στην Κρητική και στη Δωδεκανησιακή διάλεκτο, και πάλι, χωρίς την ιδεολογική αναγόρευση αυτών των διαφοροποιήσεων σε κριτήρια διαφοροποίησης γλώσσας. [Σημασιολογικές διαφορές περιλαμβάνονται στο κυρίως μέρος του παρόντος άρθρου, καθώς, όπως θα εξηγηθεί και πιο κάτω, ο σκοπός της παρουσίασής τους είναι η κατάδειξη ότι δεν υπάρχουν διπλότυπα λέξεων που επιλέγονται ανάλογα με το συγκεκριμένο].

Κυπριακής Κοινής, θέτει υπό διερώτηση και το κατά πόσο έχει όντως αναδυθεί στην Κύπρο μια νέα Κοινή διαφορετική από την Κοινή Ελληνική (βλ. Arvaniti, 2006· Καρυόλαιμου, 2008).

Αρχικά, ως προς τη σύνταξη, η Arvaniti (2006) [η οποία θεωρεί την Κυπριακή διαφορετική γλώσσα από την Κοινή Ελληνική και το γλωσσικό συγκείμενο της Κύπρου διπλογλωσσικό], επιδιώκοντας τον εντοπισμό και την περιγραφή της ανάδυσης μιας νέας (Κυπριακής) Κοινής βασισμένης στην καθομιλουμένη (βλ. Hudson, 2002), θεωρεί ως αποκλίνοντα από τη νεοελληνική τύπο τη σύνταξη του «όπως» με τον σύνδεσμο «να» και αναφέρει ότι πρόκειται για σύνταξη του όπως με υποτακτική, π.χ. «παρακαλώ όπως να είναι», αντί της απλής υποτακτικής, π.χ. «παρακαλώ να είναι». Εδώ πρέπει να προσέξουμε ότι, όταν συμβαίνει αυτό, ίσως δεν πρόκειται για σύνταξη του «όπως» με υποτακτική, αλλά ότι «όπως» και «να» χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα ως συνώνυμα και, άρα, καταχρηστικά ή πλεοναστικά. Πράγματι, στις πλείστες των περιπτώσεων, η Κυπριακή χρήση του «όπως» για διαμόρφωση υποτακτικής παρατηρείται χωρίς το «να», π.χ. «παρακαλώ όπως προχωρήσετε στην ...», ενώ συναντιέται και η απλή υποτακτική, π.χ. «τους παρακάλεσαν να...». ¹³

Επιπλέον, η Arvaniti (2006) και ο Παύλος Παύλου (2006) [μολονότι, ο τελευταίος δεν κάνει λόγο για διπλογλωσσία] σημειώνουν ότι στην Κυπριακή το «όπως» συντάσσεται με αιτιατική, π.χ. «τρέχουν όπως τους λαγούς» (αντί, όπως σημειώνουν, «όπως οι λαγοί») [εδώ, παρενθετικά και πάλι να αναφέρω ότι το ίδιο συμβαίνει και στη Δωδεκανησιακή, καθώς και άλλες διαφορές με την Κοινή χωρίς, και πάλι, να έχει ισχυριστεί κάποιος ερευνητής ότι διαφέρει ριζικά από την Κοινή Ελληνική]. Πρόκειται για τύπο που συναντάται πολύ συχνά στην Κυπριακή και πιθανότατα αυτό συμβαίνει γιατί το «όπως» χρησιμοποιείται στη θέση του «σαν» εξ ου και η σύνταξη με αιτιατική [στην περίπτωση του «σαν», αυτό δηλώνει παρομοίωση, συντάσσεται με ονομαστική όταν συνοδεύει άρθρο ουσιαστικό ή ουσιαστικό με αόριστο άρθρο και με αιτιατική

---

¹³Ενδεικτικά, αναφέρω κάποια παραδείγματα από τον κυπριακό τύπο στα οποία το «όπως» δεν συνοδεύεται από το «να» και σε άλλα απλής υποτακτικής: «Παρακαλούμε το κοινό όπως επικοινωνεί με το Σώμα Εθελοντών» (Εφημερίδα *Η Σημερινή*, 22 Αυγούστου 2017: 32), «Σημαντικό είναι επίσης όπως οι γονείς γνωρίζουν...» (Εφημερίδα *Η Σημερινή*, 1 Αυγούστου 2017: 16), «Για περισσότερες πληροφορίες παρακαλείστε όπως επικοινωνείτε με...» (Εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 23 Απριλίου 2017: 5), «Παρακαλούνται οι ενδιαφερόμενοι να απευθύνονται...» (Εφημερίδα *Η Σημερινή*, 21 Δεκεμβρίου 2014: 52), «Οι ενδιαφερόμενοι/ες παρακαλούνται να...» (Εφημερίδα *Η Σημερινή*, 22 Αυγούστου 2016: 11, 30).

όταν συνοδεύει σύναρθρο ουσιαστικό ή αντωνυμία]. Ωστόσο πρέπει να πούμε ότι η ερμηνεία ότι το «όπως» συντάσσεται με αιτιατική είναι γενικευτική: Παρόλο που αναφέρεται ότι στη νεοελληνική το ίδιο νόημα θα αποδιδόταν με αντικατάσταση του «όπως» με το «σαν» (βλ. Arvaniti), εντούτοις αγνοείται η περίπτωση όπου το «όπως» εισάγει (δευτερεύουσα) πρόταση και έτσι έπεται ονομαστική (για να αποδώσει το υποκείμενο της πρότασης): π.χ. «όπως μαγειρεύει η αδελφή μου» και όχι «όπως μαγειρεύει την αδελφή μου»(!). Άρα, ίσως, μια πιο ακριβής απόδοση του εν λόγω κυπριακού τύπου είναι ότι το «όπως» χρησιμοποιείται και στη θέση του «σαν», παρά ότι συντάσσεται με αιτιατική και κατ' αντιστοιχία προς τη νεοελληνική σύνταξη με ονομαστική.¹⁴ Η επισήμανση ότι ο «αντίστοιχος» νεοελληνικός τύπος αφορά στη σύνταξη του «όπως» με ονομαστική (βλ. Arvaniti, 2006) είναι επίσης προβληματική, καθώς η ονομαστική αποδίδει στην ουσία το υποκείμενο της δευτερεύουσας πρότασης. Έτσι, αυτή η ανάγνωση του νεοελληνικού τύπου δημιουργεί σύγχυση στην περίπτωση που στη δευτερεύουσα πρόταση αναφέρεται μόνο το αντικείμενο της πρότασης: π.χ. «αγάπα τον πλησίον σου, όπως [αγαπάς] τον εαυτό σου». Συνολικά, πρόκειται για μια ανακριβή ερμηνεία προκειμένου, μάλλον, να αποδοθούν δυο παράλληλοι, ένας κυπριακός και ένας νεοελληνικός, συντακτικοί τύποι.

Ως προς τη μορφολογία, σε μια προσπάθεια και πάλι μεγαλοποίησης του βαθμού διαφοροποίησης των δύο ποικιλιών, οι Hadjioannou, Tsiplakou και Kappler (2011) συμπεριλαμβάνουν στις μορφολογικές διαφορές και παρωχημένους τύπους, όπως το «έχουσιν» (αντί «έχουν») και «είχασιν» (αντί «είχαν»), που επίσης χαρακτηριστικά εντοπίζονται και στη Δωδεκανησιακή διάλεκτο χωρίς να έχουν οδηγήσει τους προαναφερθέντες ερευνητές να μιλήσουν σε αυτή την περίπτωση για πολύ διαφορετική γλωσσική ποικιλία από την Κοινή.

---

¹⁴Τα εξής παραδείγματα από τον ελληνοκυπριακό τύπο θεωρώ ότι επιβεβαιώνουν όλα όσα αναφέρονται εδώ: «Πολλά είναι τα στοιχεία των συνταγματικών αλλαγών, όπως η κατάργηση της διάκρισης των εξουσιών» (Εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 23 Απριλίου 2017: 15), «Διαφωνίες που βρίσκουν πρόσφορο έδαφος στο χώρο των κομμάτων, ειδικά σε προεκλογική περίοδο, όπως η παρούσα» (Εφημερίδα *Οικονομική Καθημερινή*, 10 Μαΐου 2017: 3), «Ακριβότερες από την Ελλάδα παρουσιάζονται αρκετά ανταγωνιστικές χώρες, όπως η Ελλάδα» (Εφημερίδα *Οικονομική Καθημερινή*, 10 Μαΐου 2017: 9), «Η τεχνολογία μπορεί να εντείνει την αυτοματοποίηση ακόμα και των πιο απαιτητικών επαγγελμάτων, όπως η χειρουργική» (Εφημερίδα *Οικονομική Καθημερινή*, 12 Μαΐου 2017: 12). Ενώ: «ενδεχομένως να προβούν σε μια νέα απόπειρα, όπως αυτήν της 15^{ης} Ιουλίου» (Εφημερίδα *Η Σημερινή*, 1^η Αυγούστου 2016: 19).

Επιπλέον, η Arvaniti (2006) θεωρεί ότι στην Κυπριακή παρατηρείται μια απεριόριστη χρήση της γενικής πληθυντικού των θηλυκών ενώ, σύμφωνα με την ίδια, στην Κοινή Ελληνική αποφεύγεται η γενική πληθυντικού των θηλυκών και προτιμάται η περιφραστική έκφραση. Πιο αναλυτικά, η Arvaniti εδώ αγνοεί ότι η εν λόγω διαφορά αφορά μόνο στην περίπτωση της γενικής περιεχομένου (π.χ. «σετ κατσαρόλων»¹⁵ αντί «σετ από κατσαρόλες») [χωρίς και πάλι αυτό να σημαίνει ότι στην Κοινή Ελληνική δεν συναντάται καθόλου η γενική περιεχομένου: π.χ. «πλήθος γυναικών», «σειρά τάσεων», «πλήθος αιτήσεων»]. Αγνοεί, δηλαδή, ότι υπάρχουν και πολλές άλλες περιπτώσεις γενικής, π.χ. κτητική, της ιδιότητας, υποκειμενική και αντικειμενική, οι οποίες δεν δηλώνονται διαφορετικά στην Κοινή Ελληνική, είτε πρόκειται για πληθυντικό θηλυκού (όπως αυθαίρετα συμπεραίνει) είτε όχι. Για παράδειγμα, και σε Κυπριακή και σε Κοινή θα πει κανείς «ρούχα της μόδας» (γενική της ιδιότητας) και «η αγάπη της μάνας» (γενική υποκειμενική).

Τέλος, ως προς τη σημασιολογία, πρέπει να σημειωθεί κάτι που προσπερνούν οι εν λόγω ερευνητές: Δεν συζητούν εάν οι λεξιλογικές διαφορές ανάμεσα σε Κυπριακή και Νεοελληνική αφορούν, ή αφορούσαν σε ζεύγη λέξεων που ο Ελληνοκύπριος ομιλητής επιλέγει, ή επέλεγε ανάλογα με το συγκεκριμένο, σηματοδοτώντας το τελευταίο ως επίσημο/κύριους ή ανεπίσημο. Πιο αναλυτικά, ένα βασικό χαρακτηριστικό των διπλογλωσσικών καταστάσεων είναι ότι υπάρχουν πολλά ζεύγη λέξεων με την ίδια σημασία και η επιλογή της μιας ή της άλλης λέξης σηματοδοτεί τη φύση (ως προς την επιστημότητα) του συγκεκριμένου (Ferguson, 1959). Ο Ferguson αντλώντας από το παράδειγμα της διπλογλωσσικής σχέσης καθαρεύουσας – δημοτικής, αναφέρει ενδεικτικά τα εξής παραδείγματα: ύδωρ - νερό, οίκος - σπίτι, οίνος - κρασί και έτεκεν - γέννησε, σε καθαρεύουσα και δημοτική αντίστοιχα.

Επιστρέφοντας στο υπό εξέταση εδώ συγκεκριμένο, ναι, μεν, όπως εντοπίζει η Arvaniti (2006), οι κυπριακοί τύποι των νεοελληνικών λέξεων «ψώνια», «συρραπτικό», «δημόσιος υπάλληλος», «εφορεία», «πάγωμα», «οπωροπωλείο», «παγωταντζίδικο», «φαναρτζής» και «φρυγανιά» είναι «ψώνισμα», «συνδετήρας», «κυβερνητικός υπάλληλος», «φόρος», «παγοποίηση», «φρουταρία», «παγωταρία», «ισιωτής» και «καπίρα» αντίστοιχα (σ. 12), εντούτοις, δεν αναφέρεται αν αυτές ή

---

¹⁵Σημειωτέον, σ' αυτό τον γραμματικό τύπο (πληθυντικός γενικής θηλυκού) στην Κοινή Ελληνική τονίζεται η λήγουσα, ενώ στην Κυπριακή συχνά η παραλήγουσα [αλλά όχι σε όλους τους τύπους, π.χ. «κοπέλλων» αλλά «γυναικών»].

άλλες λέξεις συνιστούν ή συνιστούσαν διπλότυπα λέξεων που επιλέγονται ή επιλέγονταν ανάλογα με το συγκείμενο, σηματοδοτώντας τον βαθμό επισημότητας του τελευταίου. Επιπλέον, οι τύποι «φρυγανιά», «ψώνια» και «δημόσιος υπάλληλος» αποτελούν τύπους και της Κυπριακής και η αποσιώπηση αυτού του στοιχείου εκ μέρους της Arvaniti μαρτυρεί και πάλι μια τάση υπερτονισμού των διαφορών. [Σ' αυτό το πλαίσιο υπερτονισμού των διαφορών, η Arvaniti αναφέρει ότι η μετάφραση τύπων από την Αγγλική έχει ως αποτέλεσμα, ανάμεσα σ' άλλους, τους εξής νεολογισμούς – αποκλίνοντες από την Κοινή τύπους: «διανοητική ιδιοκτησία» αντί «πνευματική ιδιοκτησία», «θανατική έρευνα» αντί «ιατροδικαστική εξέταση». Ωστόσο, αυτοί οι τύποι φαίνεται ότι αποτελούν μεμονωμένη περίπτωση της μετάφρασης της νομοθεσίας από την Αγγλική (οι οποίοι δεν φαίνεται να έχουν υιοθετηθεί γενικευμένα, ενώ, μάλιστα, ξενίζουν και τον Ελληνοκύπριο ομιλητή) και η επιλογή αυτών των διαφορετικών από την Κοινή Ελληνική τύπων στη μεταφραστική διαδικασία έχει ερμηνευθεί ως προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα (γλωσσικό) μέσο υποστήριξης της κρατικής ταυτότητας έναντι της εθνικής (βλ. Floros, 2014)].

Με βάση τα πιο πάνω μπορούμε να πούμε ότι το δομικό χάσμα ανάμεσα στις δυο ποικιλίες τυγχάνει υπερτονισμού από τους ερευνητές που εξαγουν το συμπέρασμα ότι στην Κύπρο υπάρχει διπλογλωσσία, έννοια η οποία προϋποθέτει ένα ευρύ δομικό χάσμα ανάμεσα στις δυο ποικιλίες που βρίσκονται σε διπλογλωσσική σχέση. [Ας αναφερθεί συμπληρωματικά ότι άλλοι ερευνητές, όπως οι Ραβλου και Christodoulou (2001:78), θεωρούν ότι Κυπριακή και Κοινή Ελληνική δεν διαφέρουν ευρέως δομικά]. Συνάμα, η εδώ αμφισβήτηση τύπων που θεωρούνται ότι αποτελούν την Κοινή Κυπριακή (π.χ. «όπως» με υποτακτική, αλλά και λεξιλογικών τύπων ως λεξιλογίου της Κυπριακής, π.χ. «θανατική έρευνα») επιτρέπουν την ανάδυση της εξής υπόθεσης: μήπως αυτό που περιγράφεται ως ανάδυση μιας Κοινής Κυπριακής, η οποία διεισδύει και στα ημιεπίσημα συγκείμενα, συνιστά στην ουσία την περιγραφή της απορρόφησης της διαλέκτου από την Κοινή σε ένα σημαντικό βαθμό και αντανακλά τον ανέκαθεν μη λειτουργικό διαχωρισμό χρήσης ανάλογα με το κύρος του πλαισίου εκφοράς, ο οποίος γίνεται περισσότερο αισθητός εξαιτίας της εν λόγω απορρόφησης;

Εδώ απαιτείται και η αποσαφήνιση του κατά πόσο πρόκειται για αμοιβαία κατανοητές ποικιλίες, καθώς οι ποικιλίες που βρίσκονται σε διπλογλωσσική σχέση δεν είναι αμοιβαία κατανοητές λόγω του μεγάλου δομικού χάσματος. Οι όποιες

δυσκολίες κατανόησης της Κυπριακής από τους Ελλαδίτες, πράγμα που επίσης δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ομοιογενοποιητικά, αφού οι πιθανές «δυσκολίες» ενός Αθηναίου/μιας Αθηναίας δεν αποτελούν κατά γενική ομολογία «δυσκολίες» για ένα Ρόδιο/μια Ρόδια, πιθανότατα έγκεινται στις φωνολογικές διαφορές. Εξ ου και ο Νικόλαος Γ. Κοντοσόπουλος (2008), ενώ αναφέρει ότι «οι διάλεκτοι της νεοελληνικής (με εξαίρεση τις τέσσερις καθαυτές διαλέκτους [τσακωνική, ποντιακή, καππαδοκική και τα ελληνικά της νότιας Ιταλίας] [...] είναι σε μεγάλο βαθμό κατανοητές από τους Πανελλήνους» (σ. 3, η έμφαση δική μου), σημειώνει παράλληλα ότι η ύπαρξη αρκετών κυπριακών λέξεων σε συνδυασμό με την ιδιάζουσα προφορά των Ελληνοκυπρίων [δηλαδή οι λεξιλογικές και φωνολογικές διαφορές των δύο ποικιλιών] καθιστούν την Κυπριακή δυσνόητη από τους άλλους Έλληνες (σ. 25) – σημειωτέον ότι εδώ θα απέφευγα τη γενίκευση «τους άλλους Έλληνες» και δεν θα ομοιογενοποιούσα ούτε θα απλούστευα την ποικίλη σχέση διαφόρων Ελλαδιτών με τα Κυπριακά. Ούτως ή άλλως, όμως, ο Κοντοσόπουλος θεωρεί ότι οι όποιες δυσκολίες κατανόησης της Κυπριακής προκύπτουν από τις φωνολογικές διαφορές και από τις κυπριακές λέξεις,¹⁶ και όχι λόγω ενός ολόπλευρου δομικού χάσματος. Άρα, στη βάση αυτής της εξήγησης των δυσκολιών θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Κυπριακή είναι κατανοητή στους Ελλαδίτες που «αποκτούν» μόνο την Κοινή, στον βαθμό που τους είναι κατανοητή, λόγου χάρη, η κρητική διάλεκτος και η διάλεκτος των Ροδίων [όπως χρησιμοποιείται ειδικά σε κάποια χωριά αυτών των περιοχών]. Σε αυτό το πλαίσιο, ο Κοντοσόπουλος σημειώνει ότι η Κυπριακή βρίσκεται ανάμεσα στο ιδίωμα και τη διάλεκτο και ότι αναφέρεται καταχρηστικά ως διάλεκτος.

Όσον αφορά τώρα στο αντεπιχείρημα ότι οι Ελληνοκύπριοι θεωρούν την Κοινή Ελληνική ξένη και τεχνητή γλώσσα (βλ. Ioannidou, 2004· Ioannidou, 2012), θα μπορούσαμε να πούμε ότι ακόμα και *κάθε μητρική γλώσσα είναι σε κάποιο βαθμό τεχνητή* (Hudson, 2002: 22) καθώς η γνώση της δεν περιορίζεται στις λέξεις που το παιδί μαθαίνει στην πρώιμη παιδική ηλικία. Ή, μπορούμε να αναρωτηθούμε, ακολουθώντας τον Wexler (1971), πώς μπορούν να θεωρηθούν μητρική γλώσσα οι

---

¹⁶Ας σημειωθεί, για χάρη ακριβολογίας, ότι, όπως προκύπτει από τις λεξιλογικές διαφορές Κυπριακής και Νεοελληνικής που παραθέτει ο Κοντοσόπουλος (2008: 25-26), πολλές κυπριακές λέξεις έχουν σήμερα εκλείψει και αποτελούν άγνωστες λέξεις στις νεότερες γενιές των Ελληνοκυπρίων [π.χ. καλοτάριν (=καλοκαιρία), ποραντίδες (=ψιχάλες βροχής), κακανάρεστος (=ιδιότροπος) κ.α.]. Αυτό από τη μια καταδεικνύει την απορρόφηση της διαλέκτου από την Κοινή (όπως ήδη συζητήθηκε) και από την άλλη ότι ο βαθμός που οι δυο ποικιλίες είναι αμοιβαία κατανοητές είναι μεγαλύτερος σε σχέση με το παρελθόν.

νομικές και ιατρικές ορολογίες, ή η γραπτή έκφραση που το παιδί καλείται να μάθει στο σχολείο ή τα διηγήματα του Παπαδιαμάντη που δανείζονται από τη βιβλιοθήκη και διαβάζουν οι Ελλαδίτες (και οι Ελληνοκύπριοι) μαθητές; Συνεπώς, η εκπεφρασμένη άποψη ότι η Κοινή Ελληνική είναι ξένη και τεχνητή στους Ελληνοκυπρίους δεν πρέπει να αποδοθεί κατ' ανάγκη σε ένα ευρύ δομικό χάσμα ανάμεσα στην Νεοελληνική και την Κυπριακή και δεν συνιστά ανυπέρβλητο επιχείρημα εναντίον του ότι οι Ελληνοκύπριοι «αποκτούν» ως πρώτο σύστημα την Κυπριακή και «αποκτούν» επίσης, ως δεύτερο σύστημα, την Κοινή Ελληνική, όπως ισχύει γενικευμένα στις σχεσιακές περιπτώσεις Κοινής – διαλέκτου (βλ. Schiffman, 1997). Ας δούμε πώς φωτίζουν το θέμα αυτό δυο παραδείγματα, σχετικά με τον τρόπο αξιοποίησης της Κυπριακής και της Κοινής Ελληνικής, (α) στον Τύπο και (β) σε τηλεπαιχνίδια:

(α) Οι λεζάντες των γελοιογραφιών στον κυπριακό Τύπο είναι γραμμένες και στην Κοινή Ελληνική [π.χ. οι γελοιογραφίες του δημοφιλούς «Πιν», της Σκεύης Σαββίδου και άλλων]. Αυτό καταδεικνύει ότι η Κοινή Ελληνική θεωρείται κατάλληλη για να εκφράσει και το οικείο και συνεπώς [πέρα από το ότι ενισχύει τις αμφιβολίες διαχωρισμού χρήσης των δυο ποικιλιών στο δίπολο «επίσημο – ανεπίσημο συγκείμενο» (όπως συζητήθηκε πιο πάνω)] ότι η Κοινή Ελληνική «αποκτιέται» ως δεύτερο σύστημα. Αντίθετα, στις καταστάσεις διπλογλωσσίας, καθώς οι ομιλητές δεν «κατακτούν» ποτέ την υψηλή ποικιλία, η οποία εκφράζει το ανοίκειο και το ξένο σε αντίθεση με τη χαμηλή ποικιλία, συναντάται ένας αντίστοιχος διαχωρισμός αξιοποίησης των δυο ποικιλιών στον Τύπο: οι εφημερίδες και τα περιοδικά είναι γραμμένα στην υψηλή ποικιλία, ενώ οι λεζάντες των γελοιογραφιών, ακριβώς επειδή εκφράζουν το οικείο, είναι γραμμένες στη χαμηλή ποικιλία. Όπως σημειώνει ο Ferguson (1991) είναι εκπληκτικό το γεγονός ότι σε όλες τις περιπτώσεις διπλογλωσσίας οι σατιρικές στήλες και οι λεζάντες των γελοιογραφιών γράφονται στη χαμηλή ποικιλία.¹⁷

(β) Σε διάφορα τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά τηλεπαιχνίδια που επικεντρώνονται και στη γλώσσα, π.χ. στο *Κάποιο λάκκο έχει η φάβα* του ραδιοφωνικού σταθμού

---

¹⁷Ερευνητές που θεωρούν το συγκείμενο της Κύπρου διπλογλωσσικό, αγνοούν τα πιο πάνω [π.χ. ο Σπύρος Μοσχονάς (2002) αναφέρει ότι οι λεζάντες των γελοιογραφιών είναι αποκλειστικά στην Κυπριακή, πράγμα που, σύμφωνα με τον ίδιο, υποτιθέμενα επιβεβαιώνει τη διπλογλωσσία στην Κύπρο].

Κανάλι Έξι, δίνονται στους διαγωνιζόμενους τύποι της Κοινής Ελληνικής και οι διαγωνιζόμενοι καλούνται να αποδώσουν τους αντίστοιχους κυπριακούς, ή περιγράφεται περιφραστικά στην Κοινή μια κατάσταση και οι διαγωνιζόμενοι καλούνται να την αποδώσουν μονολεκτικά στην Κυπριακή. Στο ίδιο παράδειγμα, δόθηκαν οι εξής ερωτήσεις: Πώς λέμε στην κυπριακή ντοπιολαλιά τα εξής: *το κουκουνάρι* (13 Μαΐου 2017), *το πρωί* (6 Μαΐου 2017), *το πλήθος-τα αμέτρητα σε αριθμό* (22 Απριλίου 2017), *το θυμάρι* (5 Απριλίου 2017) και *σκόπιμα-επίτηδες* (1 Απριλίου 2017). Το γεγονός ότι σε τέτοια τηλεπαιχνίδια το δεδομένο στις ερωτήσεις είναι τύποι της Κοινής και το ζητούμενο τύποι της Κυπριακής, μάλλον μαρτυρεί ότι η Κοινή δεν συνιστά ξένη και τεχνητή ποικιλία. Με άλλα λόγια, εδώ μπορεί να υποθέσει κανείς ότι εάν η Κοινή Ελληνική ήταν η υψηλή ποικιλία ενός διπλογλωσσικού συγκειμένου (εδώ υποτιθέμενα του κυπριακού), τότε, για να αυξηθεί το επίπεδο δυσκολίας, οι ερωτήσεις θα έπρεπε να διατυπώνονταν αντιστρόφως (δηλαδή να δίνονταν τύποι της Κυπριακής με ζητούμενο τον αντίστοιχο νεοελληνικό τύπο). [Επιπλέον, η δυσκολία των διαγωνιζόμενων να αποδώσουν τους κυπριακούς, αντίστοιχους των νεοελληνικών, τύπους μαρτυρεί την απορρόφηση της Κυπριακής από την Κοινή, κάτι που, όπως συζητήθηκε, δεν ισχύει στις διπλογλωσσικές καταστάσεις]. Από την άλλη, μάλιστα, επίσης στο ίδιο παράδειγμα, δίνονται αινίγματα στην Κυπριακή, τα οποία περιλαμβάνουν παρωχημένους τύπους που χρειάζεται κανείς να αποκωδικοποιήσει πρώτα σημασιολογικά, προφανώς για να αυξηθεί το επίπεδο δυσκολίας: π.χ. «Τα όρη εσιονίσαν, οι βρύσες ετζινήσαν, οι μύλοι εσταματήσαν, τα δκυό τρία εγίνησαν. Τι είναι;» (21 Μαΐου 2017)· «Μητέρα μαλλωτή γεννά παιδίν άμαλλον, το δε άμαλλον παιδίν, γεννά παιδίν μαλλωτόν; [Τι είναι;]» (13 Μαΐου 2017).

Από όλα όσα έχουν προαναφερθεί προκύπτει ότι ο ισχυρισμός ότι η έννοια της διπλογλωσσίας αποτυπώνεται στο ελληνοκυπριακό γλωσσικό συγκείμενο αφήνει αναπάντητα ερωτήματα και αθέατες πτυχές του κυπριακού συγκειμένου, που τον θέτουν υπό αμφισβήτηση. Συνολικά, δεν υπάρχει κάποιο ανυπέρβλητο επιχείρημα ότι η εναλλαγή των δυο ποικιλιών γίνεται με κριτήριο το κύρος του συγκειμένου· δεν συζητείται και δεν αντικρούεται η εναλλακτική ερμηνεία ότι το κριτήριο εναλλαγής είναι το αν ο λόγος είναι δημόσιος ή όχι, ερμηνεία την οποία επιτρέπει η ύπαρξη εθνικών δεσμών ανάμεσα σε Ελλάδα και Κύπρο. Τέλος, το δομικό χάσμα ανάμεσα στις δυο ποικιλίες τυγχάνει υπερτονισμού, κάτι που επίσης θέτει υπό αμφισβήτηση

τον όλο ισχυρισμό. Αυτά τα σημεία επιβάλλουν τη διερεύνηση της συσχέτισης του συμπεράσματος περί διπλογλωσσίας με την ετεροποίηση και ενοχοποίηση του ελληνικού στοιχείου στην Κύπρο που πλαισιώνει τον εν λόγω ισχυρισμό.

Η ετεροποίηση και ενοχοποίηση του ελληνικού εθνικού στοιχείου στην Κύπρο

Εξετάζοντας τα κείμενα που κάνουν λόγο για διπλογλωσσία στην Κύπρο, δεν μπορεί να αγνοήσει κανείς ότι σε αρκετά από αυτά (π.χ Arvaniti, 2006· Hadjioannou, Tsiplakou & Kappler, 2011· Ioannidou, 2012) διακρίνεται μια προσπάθεια ετεροποίησης και ενοχοποίησης του ελληνικού στοιχείου στην Κύπρο. Πιο αναλυτικά, ο λόγος περί διπλογλωσσίας στην Κύπρο, είναι αναπόφευκτα πλαισιωμένος (α) από την παρωχημένη αντίληψη ότι το έθνος πρέπει να είναι έθνος-κράτος¹⁸ (κάτι που ενέχει τον υπαινιγμό ότι η ύπαρξη του ελληνικού εθνικού στοιχείου -στην ανεξάρτητη πλέον- Κύπρο είναι προβληματική)· (β) από την πεποίθηση ότι η ύπαρξη διαφορετικών εθνικών ταυτοτήτων (ελληνικής και τουρκικής) φέρει την ευθύνη για τη μη ειρηνική συμβίωση των δυο κοινοτήτων στο νησί (και όχι η μη ανοχή στο διαφορετικό). Συνεπώς, επιβάλλεται η διερεύνηση της συσχέτισης της περιγραφής του ελληνοκυπριακού γλωσσικού συγκειμένου ως διπλογλωσσικού με την ετεροποίηση και ενοχοποίηση του ελληνικού στοιχείου στην Κύπρο που εντοπίζεται στα ίδια κείμενα.

Αρχικά, θα πρέπει να εξεταστεί το θέμα της αυτονόμησης της καθομιλουμένης στα διπλογλωσσικά συγκείμενα. Αν και η διπλογλωσσία αποτελεί μια σχετικά σταθερή και μακροχρόνια κατάσταση, εντούτοις δεν διατηρείται για πάντα. Όπως αναφέρει ο Ferguson (1959), η διπλογλωσσία δεν φαίνεται να αποτελεί πρόβλημα μέχρι να αναδυθούν συγκεκριμένες τάσεις, όπως η επιθυμία για αυτονομία μέσω της εθνικής γλώσσας. Αναδύεται, κατά συνέπεια, ένα γλωσσικό ζήτημα, στη συζήτηση για το οποίο υπάρχουν, σύμφωνα με τον Ferguson, αυτοί που υποστηρίζουν την επικράτηση της υψηλής ποικιλίας, αυτοί που υποστηρίζουν την επικράτηση της χαμηλής ποικιλίας και σπανιότερα αυτοί που υποστηρίζουν την επικράτηση ενός μίγματος των δυο. Σε κάποιες περιπτώσεις, η πρώτη ομάδα χρησιμοποιεί ως

---

¹⁸Περισσότερα για το θέμα της πολιτικο-φιλοσοφικά παρωχημένης ταύτισης έθνους – κράτους βλ. Papastephanou (2012α).

επιχείρημα τη σύνδεση της υψηλής ποικιλίας με το ένδοξο παρελθόν, ενώ επιχείρημα της δεύτερης ομάδας είναι ότι η χαμηλή ποικιλία είναι πιο κοντά στον τρόπο που οι άνθρωποι σκέφτονται [καθώς ένα ευρύ δομικό χάσμα χωρίζει τις δυο ποικιλίες].

Για την περίπτωση του ελληνοκυπριακού γλωσσικού συγκειμένου, μπορούμε να πούμε ότι όσοι υποστηρίζουν ότι στην Κύπρο υπάρχει διπλογλωσσία, αφ' ης στιγμής δεν υποστηρίζουν, λόγου χάρη, τη διατήρηση μιας μικτής ποικιλίας και, κυρίως, αφ' ης στιγμής θεωρούν και τονίζουν ότι η Κοινή Ελληνική είναι ξένη και τεχνητή στους Ελληνοκυπρίους (βλ. Arvaniti, 2006· Hadjiioannou, Tsiplakou & Kappler, 2011· Ioannidou, 2004· Ioannidou, 2012), εκφράζουν στην ουσία αυτό που ο Ferguson (1959) περιγράφει για τις καταστάσεις διπλογλωσσίας ως *τάσεις υπέρ της χαμηλής ποικιλίας*, δηλαδή υπέρ της επικράτησης, αυτονόμησης της καθομιλουμένης.

Εδώ θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτό καταδεικνύει την επιθυμία για εθνική αυτονόμηση και ανεξαρτησία, όπως συμβαίνει, γενικά, με την αρχή του τέλους των διπλογλωσσικών συνθηκών· άρα θα μπορούσε να το περιγράψει ως κάτι θετικό, εφ' όσον, όμως, υπάρχει διπλογλωσσία. Ωστόσο, σε ό,τι αφορά στο ελληνοκυπριακό συγκείμενο καθώς, όπως έχει φανεί, ο ισχυρισμός ότι η έννοια της διπλογλωσσίας αποτυπώνεται σ' αυτό είναι συζητήσιμος, και καθώς η ελληνική εθνική αυτοσυνείδηση είναι ακόμα ενεργή στην Κύπρο (χωρίς να σημαίνει ότι η εθνική ταυτότητα αναιρεί, ή βρίσκεται σε αντιπαλότητα με, την κρατική ταυτότητα), αναδύεται το ερώτημα κατά πόσο η επιθυμία για αυτονόμηση μέσω της μητρικής γλώσσας δεν έπεται της «διπλογλωσσίας», αλλά προηγείται αυτής· εάν, κατά κάποιο τρόπο τη «γεννά», ως ιδεολογικό αποκύημα, για να την αξιοποιήσει ως μέσο αποδόμησης¹⁹ ενός *ενεργού* αλλά ενοχοποιημένου εθνικού αυτοπροσδιορισμού.

Τη διατύπωση της υπόθεσης ότι υπάρχει η επιθυμία για αποδόμηση μιας ενεργής αλλά ενοχοποιημένης ταυτότητας, και συγκεκριμένα της εθνικής, επιτρέπουν οι εξής αντιλήψεις, όπως εκφράζονται σε κείμενα που κάνουν λόγο για διπλογλωσσία στην Κύπρο: (α) ότι το έθνος είναι αναπόδραστα έθνος – κράτος και (β) ότι η εθνική ταυτότητα καθαυτή, δηλαδή η εθνική διαφορετικότητα, φέρει την ευθύνη για την

---

¹⁹Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η εθνική αποδόμηση είναι καθαυτή προβληματική, καθώς με όρους του Ernesto Laclau (1996), η κοινωνία αλλάζει με το πέρασμα στον χρόνο και η διαδικασία της ταύτισης είναι αναστρέψιμη. Δηλαδή είναι δυνατόν η εθνική ταύτιση να παρέλθει και οι άνθρωποι *κατόπιν συναίνεσης* σε νέα νοήματα να ομαδοποιούνται με βάση άλλα κριτήρια, αντί των εθνικών χαρακτηριστικών. Δεν νομιμοποιείται, όμως, η βίαιη και έξωθεν (λόγου χάρη μέσω των εκπαιδευτικών πολιτικών) εθνική αποδόμηση ενός ενεργού (δηλαδή που συνιστά φυσικοποιημένο νόημα) εθνικού αυτοπροσδιορισμού.

προβληματική σχέση με την ετερότητα (εδώ Τουρκοκυπρίους) στην Κύπρο. Ως προς το πρώτο, σε κείμενα ερευνητών που μιλούν για διπλογλωσσία στην Κύπρο διακρίνεται η παρωχημένη αντίληψη ότι για να υπάρχει κράτος αυτό θα πρέπει να είναι έθνος – κράτος, δηλαδή, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά στο κυπριακό συγκείμενο, ότι η κρατική σύσταση επέβαλλε και επιβάλλει εθνική διαφοροποίηση από την προγενέστερη κατάσταση. Για παράδειγμα, η Elena Ioannidou (2012) ερμηνεύει την «αγάπη προς την Κύπρο» ως «μετριοπαθή εθνικό προσανατολισμό» (σ. 221), μολονότι, η εθνική υπόσταση των Ελληνοκυπρίων (γλώσσα, ήθη, έθιμα, ιστορική μνήμη) δεν ταυτίζεται με, ούτε και εξαντλείται στην, κρατική υπόσταση. Αυτή η παρωχημένη και πολιτικο-φιλοσοφικά εσφαλμένη ταύτιση έθνους - κράτους συναντάται και στο κείμενο των Hadjioannou, Tsiplakou και Karpler (2011): οι εν λόγω ερευνητές ενώ αναγνωρίζουν τον ελληνικό εθνικό αυτοπροσδιορισμό των Ελληνοκυπρίων πριν το 1960, εντούτοις θεωρούν πολιτικές *εξελληνισμού* εκείνες τις εκπαιδευτικές πολιτικές της ανεξάρτητης πλέον Κύπρου που αποσκοπούσαν στη διατήρηση των ελληνικών εθνικών δεσμών. Στο ίδιο πνεύμα, η Arvaniti (2006) χαρακτηρίζει ως ιδεολογία την άποψη ότι οι Ελληνοκύπριοι δεν διαφέρουν εθνικά από τους Ελλαδίτες, αλλά μόνο κρατικά (σ. 19), χωρίς ωστόσο να εξηγεί τι εννοεί με τον όρο «ιδεολογία», κατά πόσο το αντίθετο (δηλαδή, η ιδέα ότι οι Ελληνοκύπριοι διαφέρουν εθνικά από τους Ελλαδίτες) είναι ή δεν είναι «ιδεολογία», τι εκείνη εννοιολογικοποιεί ως «έθνος» και «εθνική διαφορά» και, εν τέλει, το γιατί είναι αναπόδραστη η ταύτιση έθνους – κράτους. Μάλιστα, η Arvaniti (2006) υποστηρίζει ότι οι Ελληνοκύπριοι αρνούνται να παραδεχτούν ότι Κυπριακή και Κοινή Ελληνική είναι δυο διαφορετικές γλώσσες γιατί αυτό θα συνεπαγόταν, σύμφωνα με την ίδια, ότι οι Ελληνοκύπριοι διαφέρουν και εθνικά από τους Ελλαδίτες (σ. 19). Αυτός της ο ισχυρισμός ενέχει τη θέση ότι υπάρχει κάτι οντολογικό στην εθνική ταυτότητα και ότι το Ηροδότειο «ομόγλωσσον» εξακολουθεί να εκφράζει το τι είναι έθνος, πράγματα που η σύγχρονη πολιτική φιλοσοφία έχει καταδείξει ως βαθιά προβληματικά (Papastephanou, 2012α).

Εν τέλει, οι προαναφερθείσες ερμηνείες, που εκλαμβάνουν την εθνική (ελληνική) και την κρατική (κυπριακή) ταυτότητα ως εξ ορισμού ασυμφιλίωτες στην διεκδίκηση του μεταφυσικού Ενός (ένας εαυτός, μια ταυτότητα, ένα έθνος-κράτος, κ.λπ.) – με την εθνική, ελληνική, να εμποδίζει την ανάδειξη μιας υποτιθέμενης κυπριακής «εθνικής» ταυτότητας – αγνοούν τις νέες πολιτικές δυνατότητες που προσφέρει η

ιδέα των πολλαπλών ταυτοτήτων. Βαθύτερα, λοιπόν, η ερμηνεία της εναλλαγής Κυπριακής – Κοινής ως διπλογλωσσίας εδράζεται στην εσφαλμένη και παρωχημένη πια²⁰ υπόθεση ότι η κρατική ταυτότητα και η εθνική ταυτότητα είναι εξ ορισμού ανταγωνιστικές και αλληλοαναιρετικές ταυτότητες. Φαίνεται, επομένως, ότι, μέσα από έναν παρωχημένο μεθοδολογικό εθνο-κρατισμό (methodological nationalism), για να χρησιμοποιήσω τον όρο του Ulrich Beck (2002),²¹ οι γλωσσικοί κώδικες υφίστανται μια πολύ συγκεκριμένη ιδεολογική πολιτικοποίηση που τους αντιστοιχίζει με τις δυο κρατικές ταυτότητες (κυπριακή, ελλαδική), και τους περιχαράκωνει, εντός αυτών των ταυτοτήτων, ως ανεξάρτητους και ριζικά διαφοροποιημένους. Κατ' επέκταση, αναδύεται το ερώτημα μήπως η έννοια της διπλογλωσσίας γίνεται ιδεολογικό εργαλείο και επενδύεται με λιμπιντική ενέργεια (libidinal energy) και προσδοκία ότι η δραστική επιλογή μιας γλωσσικής ταυτότητας οιονεί αντίστοιχης της κρατικής θα έχει επιθυμητές πολιτικές συνέπειες. Μια τέτοια λογική υπηρετεί μια πολύ προβληματική αντίληψη της κρατικής ταυτότητας ως εξαρτημένης από την αναίρεση άλλων ταυτοτήτων που συγκροτούν πολλαπλά το πολιτικό υποκείμενο. Με άλλα λόγια, είναι πολύ πιθανόν η διπλογλωσσία να έρχεται να επιτελέσει ιδεολογικούς ρόλους οικοδόμησης κράτους (nation-building/ nation-state building) κατά το μοντερνιστικό πρότυπο του αποκλεισμού της πολλαπλότητας των ταυτοτήτων και του αποκλεισμού της συνθετότητας της συνέργειάς τους.

Ως προς το δεύτερο σημείο, δηλαδή, τον βαθμό εμπλοκής της εθνικής συνείδησης στο κυπριακό πρόβλημα, η προβληματική σχέση με την ετερότητα αποδίδεται από ερευνητές που κάνουν λόγο για διπλογλωσσία στην Κύπρο στην καθαυτή (εθνική) διαφορετικότητα, αντί στη μη ανοχή του διαφορετικού. Για παράδειγμα, η Ioannidou (2012) αποδίδει την ευθύνη για την κατάρρευση του δικοινοτικού κράτους στις διαχωριστικές εκπαιδευτικές πολιτικές: επικρίνει τις εκπαιδευτικές πολιτικές του παρελθόντος για τον εθνικό τους προσανατολισμό (τον οποίο δεν διαφοροποιεί από τον εθνικισμό) και χρεώνει αδιαφοροποίητα στο εθνικό στοιχείο την ευθύνη για την κατάρρευση του δικοινοτικού κράτους. Έτσι, μετατρέπει το Κυπριακό από διεθνές

---

²⁰ Νέες θεωρήσεις για την πολλαπλότητα ταυτοτήτων προσεγγίζουν τις σχέσεις των ποικίλων ταυτοτήτων όχι κατ' ανάγκη με αντιθετικούς όρους, αλλά με πολύ πιο πλούσιους και πολύπλοκους όρους σύνθετων συσχετισμών (π.χ. βλ. Arriah, 2005).

²¹ Με τον όρο αυτό ο Beck (2002) περιγράφει και στηλιτεύει το να ερμηνεύεται το κάθετι στη βάση της εξίσωσης της κοινωνίας με την κοινωνία του έθνους-κράτους, δηλαδή στη βάση των στενών ορίων του μοντέρνου έθνους-κράτους.

μετα-αποικιακό πρόβλημα σε δικαιοδική διαμάχη, όπως υπαγορεύει το νεο-αποικιακό αφήγημα που έχει κερδίσει ηγεμονία τα τελευταία χρόνια σε μεγάλο αριθμό ακαδημαϊκών και κομματικών αξιωματούχων στην Κύπρο. Πέρα από το ότι αυτός της ο ισχυρισμός δεν στέκει ιστορικά [για λόγους που δεν μπορούν να παρατεθούν στο παρόν άρθρο – όμως, για μια εναλλακτική σύντομη θεώρηση του Κυπριακού, εναλλακτική στον ισχυρισμό της Ioannidou, βλ., π.χ. Anderson (2008)] επίσης αγνοεί ότι η εθνική διαφορετικότητα και η ειρηνική συνύπαρξη δεν αλληλοακυρώνονται εξ ορισμού – δεν είναι, δηλαδή, αδύνατο να ζουν ειρηνικά όσοι διαφέρουν – άρα οι αιτίες συγκρούσεων δεν βρίσκονται, όπως απλουστευτικά υπονοεί, στη διατήρηση ενεργών εθνικών ταυτοτήτων.

Παρόμοια με την Ioannidou, ο Yiannis Papadakis, που θεωρεί την Κυπριακή μη κατανοητή από τους Ελλαδίτες (στο: Arvaniti, 2006), σε άλλο κείμενό του (2008), προτείνει αποκοπή από τους εθνικούς δεσμούς μέσω της διδασκαλίας της Ιστορίας, ώστε να επέλθει υποτιθέμενα μ' αυτό τον τρόπο ο σεβασμός στον, και η ειρηνική συμβίωση με τον, εθνικό Άλλο (δηλαδή με τους Τουρκοκυπρίους). Δηλαδή, κατά πρώτο λόγο, εντοπίζεται στη θέση του Papadakis (στο: Arvaniti, 2006) μια προσπάθεια ετεροποίησης της ενοχοποιημένης -όπως φαίνεται σε άλλο κείμενό του (2008)- ελληνικότητας στο ελληνοκυπριακό συγκείμενο, μέσω και της γλώσσας. Κατά δεύτερο, η στράτευση, από μέρος του Papadakis, της διδασκαλίας της Ιστορίας σε ένα τέτοιο σκοπό αποτελεί κοινωνική μηχανική (social engineering, όπως το εννοεί και στηλιτεύει ο Michel Foucault (1977 και 1978) ως μεγάλης κλίμακας συμπεριφορική χειραγώγηση και έλεγχο των μαζών). Αποτελεί, μάλιστα, τέτοια μηχανική, τόσο όσο και η εθνικιστική χρήση της ιστορίας (την οποία φαινομενικά αντιμάχεται, αλλά της οποίας, στην πραγματικότητα, αποτελεί την άλλη όψη). Επομένως, αυτή η στράτευση εγείρει θέματα διδακτισμού, ιδεολογικού διαποτισμού κ.λπ.

Στο ίδιο νοηματικό πλαίσιο, οι Hadjioannou, Tsiplakou και Karpler (2011) αναφέρουν ότι η ελληνικότητα «επιστρατεύθηκε» στο ελληνοκυπριακό εκπαιδευτικό συγκείμενο ώστε να *διαφοροποιηθεί* ο εθνικός Εαυτός (Ελληνοκύπριος) από τον εθνικό Άλλο (Τουρκοκύπριο). Αγνοούν, ωστόσο, ανάμεσα σε άλλα ζητήματα (που αφορούν σε ιστορική εγκυρότητα του ισχυρισμού τους, αλλά που ξεφεύγουν από το παρόν πλαίσιο συζήτησης), και το ότι οι ταυτότητες δεν υπάρχουν ως καθαυτές ή αμιγείς και ότι, ως εκ τούτου, προϋποθέτουν την ύπαρξη του διαφορετικού, του

Άλλου. Η προϋπόθεση ετερότητας, εκεί όπου υπάρχει ουσιαστική διαφοροποίηση, όχι μόνο δεν είναι εξ ορισμού προβληματική, αλλά είναι και απαραίτητη σε μια μεταμοντέρνα εποχή που αναγνωρίζει πολυφωνία, ετερογένεια και πολλαπλότητα ταυτοτήτων. Ο ισχυρισμός υπέρ του αντιθέτου θα ισοδυναμούσε με καταγγελία κάθε ταυτότητας ως αναπόδραστα προβληματικής.

Για να δώσω μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με το πώς η προσέγγιση των Hadjioannou, Tsiplakou και Karpler (2011) διακρίνεται γενικά από ιδεολογική στρατεύση που μαρτυρεί, ίσως, μια μοντερνιστική επιθυμία επικράτησης μιας αποκλειστικά κρατικής ταυτότητας ως κάτι που θα επιφέρει υποτιθέμενα την ειρηνική συνύπαρξη με τον εθνικό Άλλο, αναφέρω τα εξής: Οι Hadjioannou, Tsiplakou και Karpler, όταν καταπιάνονται με το Κυπριακό, υιοθετούν μια κατ' επίφαση ουδετερότητα, με αποτέλεσμα να καταλήγουν σε αντιφάσεις ως προς τη γεγονοτική πτυχή του Κυπριακού ζητήματος. Πρώτο, αποκαλούν «παρέμβαση» την στρατιωτική εισβολή των Τούρκων στο νησί και, μάλιστα, επισημαίνουν ότι η μια πλευρά τη θεωρεί «εισβολή» και η άλλη «κίνηση ειρήνης» (και εδώ, για άλλη μια φορά, απλουστεύουν μονοφωνικά και ομοιογενοποιητικά τις θέσεις και του «εμείς» και των «άλλων»: π.χ. δεν συμμερίζονται όλοι οι Τουρκοκύπριοι την ιδέα του 1974 ως «κίνηση ειρήνης»). Δεύτερο, ως προς τον εκτοπισμό των Ελληνοκυπρίων από τον Βορρά, αναφέρονται σε «ανταλλαγή πληθυσμών» που ακολούθησε την εισβολή, αποσιωπώντας το ότι δεν επρόκειτο για ανταλλαγή πληθυσμών με την ουσιαστική έννοια του όρου, αλλά για βίαιη εκδίωξη των Ελληνοκυπρίων από τις περιουσίες τους. Τρίτο, σημειώνουν ότι η εισροή μεταναστών από την Τουρκία ερμηνεύεται από την τουρκική και τουρκοκυπριακή πλευρά ως στρατηγική οικονομικής στήριξης και από την ελληνοκυπριακή πλευρά ως μέσο δημογραφικής αλλοίωσης του νησιού. Αγνοούν, όμως, ότι όποια και να είναι η πρόθεση, το αποτέλεσμα της δημογραφικής αλλοίωσης είναι αναπόφευκτο και δεν νομιμοποιείται καθώς επίσης και το ότι, και στην περίπτωση των Τούρκων εποίκων, ο εποικισμός ως μεταφορά πληθυσμού (με όποιο κίνητρο) σε κατεχόμενη περιοχή μη-αναγνωρισμένη από τον ΟΗΕ αποτελεί έγκλημα κατά της ανθρωπότητας σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο (πρβλ. Ισραήλ και εποικισμό στη λωρίδα της Γάζας).

Δηλαδή, για να χρησιμοποιήσω όρους της Marianna Papastephanou (2012β), οι συγκεκριμένοι συγγραφείς αντιμετωπίζουν τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ως ζητήματα σχετικισμού και προοπτικισμού (με ό,τι αυτό συνεπάγεται) αγνοώντας το

νήμα των ιστορικών ευθυνών, τις επιπτώσεις των γεγονότων, καθώς και ολόκληρους κλάδους μελέτης που, παρά τις θεωρητικές αποκλίσεις και διαμάχες, συγκλίνουν ως προς το ότι ο εποικισμός είναι έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Επιπρόσθετα, με αυτές τους τις θέσεις ουσιαστικά επιχειρούν πλασματική απαλοιφή των σημείων ρήξης και πραγματικής τριβής των δυο κοινοτήτων, κάτι που στο όλο πνεύμα του κειμένου τους φαίνεται ότι εξυπηρετεί τη συγκρότηση μιας αποκλειστικά κρατικής ταυτότητας σε βάση συγκάλυψης προβλημάτων μεταξύ των κοινοτήτων που χρήζουν συναινετικής διευθέτησης και προϋποθέτουν την παραδοχή του Άλλου ως εθνικά διαφορετικού που για να συμβιώσει κρατικά με το «εμείς» απαιτεί σεβασμό της εθνικής του διαφοράς (π.χ. Τουρκοκυπριακή εκπαίδευση, Τουρκοκυπριακά δικαστήρια, Τουρκοκυπριακή διοίκηση κάποιων περιοχών).

Συνολικά, εκεί όπου το κράτος θεωρείται αναπόδραστα έθνος-κράτος και εκεί όπου η ελληνική εθνική ταυτότητα των Ελληνοκυπρίων θεωρείται υπαίτια της προβληματικής σχέσης με την ετερότητα,²² επόμενη ιδεολογική συνέπεια είναι η επιθυμία για εθνική αποδόμηση και συγκρότηση μιας αποκλειστικά κρατικής ταυτότητας, κάτι που, ιδεολογικά εξυπηρετείται από τον συζητήσιμο, όπως είδαμε πιο πάνω, ισχυρισμό ότι η Κυπριακή είναι σε σχέση διπλογλωσσίας με την Κοινή Ελληνική. Τέτοιες ιδεολογικές σκοπιμότητες αποτελούν επιπρόσθετο λόγο εισηγησης έναρξης διαλόγου καθώς και ανάπτυξης ερευνητικής και κριτικής στάσης προς την ως τώρα άκριτη και θεωρητικά ακατέργαστη υιοθέτηση του ισχυρισμού της διπλογλωσσίας ως νέου ηγεμονικού αφηγήματος.

Συμπερασματικά

Στο παρόν άρθρο φάνηκε ότι η ερμηνεία του ελληνοκυπριακού γλωσσικού συγκειμένου ως διπλογλωσσικού αφήνει σημαντικά ερωτήματα αναπάντητα καθώς επίσης και σημαντικές πτυχές της κατάστασης στην Κύπρο αθέατες: Δεν εξετάζεται ή αντικρούεται το ενδεχόμενο η εναλλαγή των δυο ποικιλιών να συμβαίνει όχι με κριτήριο την επισιμότητα του συγκειμένου χρήσης, αλλά στον άξονα «ιδιωτικό – δημόσιο», όπως, δηλαδή, συμβαίνει στις τυπικές περιπτώσεις διαλέκτου – Κοινής.

---

²² Ας επαναληφθεί, πρόκειται για δυο θέματα που για λόγους έκτασης και εστίασης περισσότερο υποδεικνύονται παρά διεκπεραιώνονται στο παρόν άρθρο.

Επιπλέον, το δομικό χάσμα ανάμεσα στις δυο ποικιλίες τυγχάνει υπερτονισμού και ενίοτε επιφανειακών ερμηνειών.

Ο αμφισβητήσιμος, συνεπώς, ισχυρισμός ότι το ελληνοκυπριακό γλωσσικό συγκείμενο είναι διπλογλωσσικό που υποβάλλει ριζικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δυο κωδίκων και αποστέωσή τους σε χωριστές γλωσσικές ταυτότητες, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι αυτός είναι αναπόφευκτα πλαισιωμένος (α) από την παρωχημένη και πολιτικο-φιλοσοφικά εσφαλμένη θέση ότι το έθνος αναπόδραστα ταυτίζεται με το κράτος και (β) από την ενοχοποίηση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας των Ελληνοκυπρίων για την προβληματική σχέση με τον εθνικό Άλλο (δηλαδή την ενοχοποίηση της καθαυτής διαφορετικότητας αντί της μη ανοχής του διαφορετικού), επιτρέπει την ανάδυση της εξής υπόθεσης: Μήπως η ανάγνωση του ελληνοκυπριακού γλωσσικού συγκειμένου ως διπλογλωσσικού λειτουργεί ιδεολογικά μετατρέποντας την έννοια της διπλογλωσσίας σε μοχλό διευκόλυνσης απλουστευτικών και ρηχών πολιτικών στρατεύσεων και αντίστοιχων τεχνολογιών αυτού με σκοπό την παραγωγή αυτού που ο Foucault (1991: 82) θα περιέγραφε ως μοντέρνο, Δυτικό υποκείμενο χωρίς πολιτική πνευματικότητα; Βεβαίως, όλα αυτά απαιτούν μελλοντική διεισδυτική διερεύνηση προς την οποία το παρόν άρθρο επιχειρεί απλώς να στρέψει τον ακαδημαϊκό διάλογο.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Anderson, P., 2008. The divisions of Cyprus. *London Review of Books*, 30 (8), pp. 7-16.
- Appiah, K. A., 2005. *The ethics of identity*. Princeton, NJ: Princeton University press.
- Arvaniti, A., 2006. Linguistic practices in Cyprus and the emergence of Cypriot Standard Greek. *San Diego Linguistic Paper*, 2, pp. 1-24.
- Beck U., 2002. The terrorist threat: World risk society revisited. *Theory Culture Society*, 19 (4), pp. 39-55, Doi: 10.1177/0263276402019004003
- Coulmas, F., 1987. What writing can do to language: some preliminary remarks. In: S. Battestini, eds., *Development in linguistics and semiotics, language teaching and learning, communication across cultures*. Washington, D.C.: Georgetown University press, pp. 107-129.
- Coulmas, F., 1991. Does the notion of diglossia apply to Japanese? Some thoughts and some documentation. *Southwest Journal of Linguistics*, 10 (1), pp. 125-142.
- Δρουσιώτη, Κ., 2015. Η αποδόμηση της (ενοχοποιημένης) εθνικής ταυτότητας ως προϋπόθεση της ειρηνικής συμβίωσης με τον εθνικό Άλλο στο κείμενο της Elena Ioannidou Language policy in Greek Cypriot education: tensions between national and pedagogical values. *To Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 17 (65), σσ. 103-129.
- Ferguson, C. A., 1959. Diglossia. *Word*, 15, pp. 325-340.
- Ferguson, C. A., 1991. Diglossia revisited. *Southwest Journal of Linguistics*, 10 (1), pp. 214–234.
- Fishman, J. A., 1967. Bilingualism with and without diglossia; diglossia with and without bilingualism. *Journal of Social Issues*, 23 (2), pp. 29–38.
- Floros, G., 2014. Legal Translation in a Postcolonial Setting: The Political Implications of Translating Cypriot Legislation into Greek. *The Translator*, 20 (3), pp. 411-429
- Foucault, M., 1977. *Discipline and Punish: the Birth of the Prison* (A. Sheridan, Trans.). New York: Vintage.
- Foucault, M., 1978. *The History of Sexuality: Volumes I-III* (R. Hurley, Trans.). New York: Pantheon.
- Foucault, M., 1991. Questions of Method. In: G. Burchell, C. Gordon and P. Miller eds., *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Hemel Hempstead: Hemel Hempstead, pp. 73-86.
- Hadjoannou, X., Tsiplakou, S. and Kappler, M., 2011. Language policy and language planning in Cyprus. *Current Issues in Language Planning*, 12 (4), pp. 503-569. Doi: 10.1080/14664208.2011.629113

- Hatzimihail, E. N., 2013. Cyprus as a mixed legal system. *Journal of Civil Law Studies*, 6 (1), pp. 37-96.
- Hudson, A., 2002. Outline of a theory of diglossia. *International Journal of the Sociology of Language*, 157, pp. 1-48.
- Ioannidou, E., 2004. On language and ethnic identity among Greek Cypriot students. *The Cyprus Review*, 16 (1), pp. 29-52.
- Ioannidou, E., 2012. Language policy in Greek Cypriot education: tensions between national and pedagogical values. *Language, Culture and Curriculum*, 25 (3), pp. 215-230. Doi: 10.1080/07908318.2012.699967
- Καρυόλαιμου, Μ., 2008. Τι απέγινε η κυπριακή διάλεκτος; Δημογραφία και γλωσσική επαφή στην Κύπρο του 21^{ου} αιώνα. *Επετηρίδα κέντρου επιστημονικών ερευνών*, XXXIV, σσ. 451-492.
- Keller, R., 1982. Diglossia in German-speaking Switzerland. In: W. Haas, eds, *Standard languages: Spoken and written*. Manchester: Manchester University press, pp. 70–93.
- Κοντοσόπουλος, Ν. Γ., 2008. *Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Kyriakou, M., 2015. *Language attitudes and ethnic identity in a diglossic setting: the case of Greek-Cypriot students*. (Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, University of Sussex, 2016). Ανακτήθηκε 20 Μαΐου 2017, από <http://sro.sussex.ac.uk/59820/1/Kyriakou%2C%20Marianna.pdf>
- Laclau, E., 1996. *Emancipation(s)*. London & New York: Verso.
- Μοσχονάς, Σ., 2002. Κοινή γλώσσα και διάλεκτος. Το ζήτημα της «γλωσσικής διμορφίας» στην Κύπρο. *Νέα εστία*, 151 (1745), σσ. 898-928.
- Papadakis, Y., 2008. Narrative, memory and history education in divided Cyprus: A comparison of schoolbooks on the "History of Cyprus". *History & Memory*, 20 (2), pp. 128-148.
- Papastephanou, M, 2012α. Deconstructing the ethnos - nation distinction, *Journal of Politics and Law*. 5 (4), pp. 147-158. Doi: 10.5539/jpl.v5n4p147
- Papastephanou, M, 2012β. *Thinking differently about cosmopolitanism. Theory, eccentricity, and the globalized world*. Boulder & London: Paradigm publishers.
- Pavlou, P. and Christodoulou, N., 2001. Bidialectalism in Cyprus and its impact on the teaching of Greek as a foreign language. *International Journal of Applied Linguistics*, 11 (1), pp. 75-91.
- Παύλου, Π., 2006. Η ερευνητική δραστηριότητα γύρω από τη χρήση της κυπριακής διαλέκτου στην εκπαίδευση. Στο: Ε. Φτιάκα, Α. Γαγάτσης, Ι. Ηλία και Μ. Μοδέστου, επιμ., 9^ο

Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου για τη Σύγχρονη Εκπαιδευτική Έρευνα στην Κύπρο, 2-3 Ιουνίου 2006. Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Κύπρου, σσ. 669-678.

Said, E. W., 1985. *Orientalism*. Penguin: Harmondsworth.

Schiffman, H., 1997. Diglossia as a sociolinguistic situation. In: F. Coulmas, eds, *The handbook of sociolinguistics*. Oxford: Blackwell, pp. 205-216.

Ure, J., 1982. Introduction: approaches to the study of register range, *International Journal of the Sociology of Language*. 35, pp. 5–24.

Wexler, P., 1971. Diglossia, language standardization and purism: parameters for a typology of literary languages. *Lingua*, 27, pp. 330-354.